

Kotoutumista edistäviä tekijöitä ja hyviä käytäntöjä

Marika Cokranlar

Opinnäytetyö
Toukokuu 2021
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK

Marika Cokranlar

Kotoutumista edistäviä tekijöitä ja hyviä käytäntöjä.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toukokuu 2021, 46 sivua.

Hyvinvointiala. Sosiaali- ja terveysalan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Tutkimuksen aiheena oli kotoutuminen ja sitä edistävien tekijöiden kartoittaminen tutkimustiedon perusteella. Tutkimuksessa haluttiin tuoda esiin ensisijaisesti kotoutumista edistäviä tekijöitä ja myös hyviä käytäntöjä niiden osalta. Maahanmuuton seuraukset ovat parhaimmillaan hyviä, mutta yhteiskunnan toimenpiteet ovat kuitenkin avainasemassa kotoutumisen onnistumisessa.

Tutkimuksen tarkoitus oli lisätä tietoa kotoutumisen prosessista ja kotoutumisen edistämisestä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kotoutumista edistäviä tekijöitä ja millaisia ovat hankkeissa kehitetyt kotoutumista edistävät käytännöt. Tutkimuksen toteutustapa oli kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Aineisto koostui laadullisin menetelmin toteutetuista kotoutumista koskevista tutkimuksista sekä hyviä käytäntöjä ja hankkeita koskevista raporteista sekä Kotouttamisen osaamiskeskuksen verkkoaineistosta. Aineisto analysoitiin induktiivisesti luokittelemalla ja järjestelemällä, jonka jälkeen siitä muodostettiin synteesi.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella tärkeimmäksi kotoutumista edistäväksi tekijäksi nousi kielitaito. Muita tärkeitä kotoutumista edistäviä tekijöitä olivat työllistyminen, osallisuus sekä vastaanottavan yhteiskunnan toimenpiteet. Myös kokonaisvaltainen terveys ja kotoutuja itse nousivat esiin. Hankkeissa kehitetyt hyvät käytännöt vastasivat hyvin kotouttamista edistäviin tekijöihin. Tutkimustulosten perusteella monet hyvät käytännöt rinnastuivat osallisuuden, kielitaidon tai työllistymisen edistämisen teemoihin.

Kotoutumista edistävät asiat olivat paljolti samoja kuin kenen tahansa kantaväestön elämään vaikuttavat tekijät – perhe, ystävät, toimeentulo, terveys, osallisuus ja tunne siitä, että on osa yhteiskuntaa. Ihminen on psykofyysinen kokonaisuus ja se on huomioitava myös kotoutumisessa. Hankkeissa on saatu hyviä tuloksia ja käytäntöjä, mutta ne saattavat myös jäädä vain kokeilun asteelle. Hankkeissa kehitettyjä käytäntöjä tulee juurruttaa käytäntöön jatkotoimenpiteiden avulla.

Avainsanat (asiasanat)

kotoutuminen, kotouttaminen, hyvä käytäntö, maahanmuuttaja, maahanmuutto

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

-

Cokranlar, Marika.

Factors and best practices for the integration of immigrants.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, May 2021, 46 pages.

Social Services. Degree programme in Social services and Health Care. Bachelor's thesis.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The subject of the research was integration of immigrants and the identification of the factors promoting it based on the research material. The aim was also to bring out best practices related to integration of immigrants. The consequences of immigration can be good and key element for successful integration of immigrants are actions carried out by receiving society.

The purpose of the research was to increase information about the integration process of immigrants, bring out factors that promote integration process and what kind integration-promoting best practices are developed in projects. The implementation of the study was a narrative literature review. The research material consisted of integration studies carried out by using qualitative methods, reports about good practices and projects, as well as the online material of the Centre of Expertise in Immigrant Integration. The material was analyzed inductively by classification and sorting, after which it was synthesized.

The most important integration-promoting factor based on research material was language skills. Other important factors contributing to integration were employment, inclusion and the actions carried out by receiving society. Overall health and immigrants themselves are also important factors. The best practices developed in the projects correspond well to the factors that promote integration. Based on the results of the research, many best practices equate with the themes of promoting participation, language skills or employment.

Factors that promote integration of immigrants are much the same as the factors that affect the lives of native population - family, friends, livelihoods, health, inclusion and a sense of being part of society. Human being is a psychophysical entity and should be taken into account in integration. The projects have yielded good results and practices, but they may also remain only in the experimental stage. The best practices must be developed further and implement through follow-up measures.

Keywords/tags (subjects)

integration, integration of immigrants, best practices, immigrant, immigration

Miscellaneous (Confidential information)

-

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Käsitteelliset lähtökohdat	4
2.1	Maahanmuuttaja.....	4
2.2	Kotouttaminen	5
2.3	Kotoutuminen ja sen kaksisuuntaisuus.....	7
2.4	Kotoutumisen prosessi.....	8
2.5	Hyvät käytännöt	11
2.6	Suomen kotouttamispolitiikka	12
3	Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoitteet	13
4	Toteutus	13
4.1	Tutkimusmenetelmä	13
4.2	Aineiston keruu	15
4.3	Aineiston analyysi.....	20
5	Tulokset.....	23
5.1	Kotoutumista edistäviä tekijöitä	23
5.2	Hankkeissa kehitettyjä kotoutumista edistäviä käytäntöjä	26
6	Johtopäätökset.....	30
7	Pohdinta.....	33
7.1	Tulosten arviointi ja jatkotutkimusehdotukset.....	33
7.2	Luotettavuus ja eettisyys	36
	Lähteet	39

Kuviot

Kuvio 1.	Kotoutumisen neljä ulottuvuutta.....	9
Kuvio 2.	Berryn nelikenttäteoria	10
Kuvio 3.	Esimerkki aineiston luokittelusta. Hyvät käytännöt.....	23

Taulukot

Taulukko 1.	Aineistojen haku	16
Taulukko 2.	Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit.....	16
Taulukko 3.	Valitut tutkimukset (Kotoutumista edistävät tekijät)	18
Taulukko 4.	Valitut tutkimukset (Hankkeet ja hyvät käytännöt)	19

Taulukko 5. Esimerkki aineiston analyysistä. Edistäviä tekijöitä	21
Taulukko 6. Esimerkki aineiston analyysistä. Hyviä käytäntöjä	22

1 Johdanto

Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui kotoutuminen ja sitä edistävien tekijöiden etsiminen tutkimustiedon perusteella. Opinnäytetyössä haluttiin tuoda esiin ensisijaisesti kotoutumista edistäviä tekijöitä ja myös hyviä käytäntöjä. Hyvät käytännöt ovat asiakaslähtöisiä, kotoutujien tarpeet huomioivia ja tuottavat parempia tuloksia asiakkaalle jollakin tavalla (Kotoutumisen hyvät käytännöt n.d.) Kaikkia hyviä käytäntöjä ei välttämättä voida sellaisenaan monistaa käyttöön eri kuntiin ja kaupunkeihin esimerkiksi resurssien erilaisuuden vuoksi. Niistä saatuja tuloksia ja käytäntöjä voidaan käyttää laajemmin hyödyksi, kun niistä on helposti saatavaa tietoa. Suomessa monet käytännön toimet kotouttamisen saralla sijoittuu hankkeisiin ja niissä pyritään kehittämään olemassa olevia toimintoja tai kokeilemaan jotakin uutta ja kekseliästä (Saukkonen 2020, 104). Hankkeet ovat määräaikaista ja toiminta on sirpaleista eri puolilla Suomea erilaisissa hankkeissa, joten tuloksia ja kokeiluitakin on paljon. Kuitenkin tiedon jakaminen niistä on oleellista, sillä kaikki kotoutumista edistävät käytännöt ovat tärkeitä ja useimmiten myös toimivia.

Kotoutuminen on paitsi henkilökohtainen ja pitkäkestoinen prosessi (Saukkonen 2020, 18) myös vastaanottavan yhteiskunnan asettama tavoitetilä, jossa maahanmuuttaja kokee olevansa yhteiskunnan täysivaltainen jäsen ja omaa uudessa kotimaassa tarvittavat tiedot ja taidot (Kotoutuminen ja osallisuus 2021). Kotoutuminen voidaan nähdä maahanmuuttajien oman paikkansa löytämisen moniulotteisena, useiden prosessien muodostamana kokonaisuutena, joka pitää sisällään osallisuutta ja osallistumista suomalaisessa yhteiskunnassa yhdenvertaisista lähtökohdista käsin eri elämänalueilla (Saukkonen 2020, 154). Tähän kotoutumisen tavoitteeseen pyritään kotouttamisen keinoin, joita toteuttavat paitsi eri viranomaiset, myös monet kolmannen sektorin toimijat. Kotouttamisen keinoina ovat hyvinvoinnin, terveyden, koulutuksen ja työllisyyden lisääminen, joiden kautta maahanmuuttajan on tarkoitus kotoutua uuteen yhteiskuntaan. (Kotoutuminen ja osallisuus 2021.)

Työ- ja elinkeinoministeriön tekemän Kotoutumisen kokonaiskatsauksen mukaan (2020, 6) mukaan Suomessa asui noin 400 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä (vuonna 2018) ja tämä ryhmä on varsin moninainen. Maahanmuuton seuraukset ovat parhaimmillaan hyviä ja sillä on vaikutusta myös julkiseen talouteen esimerkiksi työllistymisen kautta. Yhteiskunnan toimenpiteet ovat kuitenkin avainasemassa kotoutumisen onnistumisessa. (Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2020, 6.)

Epäonnistunut kotouttaminen luo paitsi levottomuutta ja ennakkoluuloja, se antaa myös kasvualustaa nationalismille ja ääriryhmien toiminnalle. Joissakin Euroopan maissa maahanmuuttajajanuorten radikalisoituminen johtuu osittain epäonnistuneesta kotouttamisesta, liian vähäisistä kontakteista kantaväestöön sekä asumisen keskittymisestä samaan kaupunginosaan (Mäkisalo-Ropponen 2012, 23). Yhtenäisyys ja tasa-arvoisuus kaikille ryhmille taas luo tasapainoa ja kotouttamisella on siten erittäin tärkeä rooli. On tosiasia, että Suomessa on isoja maahanmuuttajaryhmiä ja kotouttaminen on ensiarvoisen tärkeää jo yhteiskunnan toimivuudenkin kannalta. Onnistunut kotoutuminen ja tunne osallisuudesta ehkäisee syrjäytymistä ja kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja (Kotoutuminen ja osallisuus 2021). Maahanmuuttajat ovat iso asiakasryhmä myös sosiaaliohjauksen saralla, joten kattava ymmärrys aiheesta on tärkeä laajemmalti kuin vain kotouttamisesta vastaavan tahon osalta. Maahanmuuttajat ja kotouttamisen piirissä oleva ihmiset kulkevat kaikkialla sosiaalialan kentällä, sen vuoksi kotouttaminen ja kotoutumisen prosessin ymmärtäminen ja edistäminen on kaikkien asia.

Opinnäytetyön tarkoitus on lisätä tietoa kotoutumisen prosessista ja kotoutumisen edistämisestä. Tämän työn tavoitteena oli selvittää kotoutumista edistäviä tekijöitä ja millaisia ovat hankkeissa kehitetyt kotoutumista edistävät käytännöt.

2 Käsitteelliset lähtökohdat

2.1 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja on yleiskäsite henkilölle, joka on muuttanut maasta toiseen. Sillä viitataan henkilöihin, jotka ovat syntyneet ulkomailla ja eri syistä johtuen muuttaneet Suomeen. Perusteita ovat esimerkiksi perhesyyt, työ, opiskelu tai lähtömaan tilanteesta johtuva pakolaisuus. (Käsitteet 2020.) Perhesyiden vuoksi muuttavalla on Suomessa perheenjäsen, ja hän on saapunut Suomeen perhesiteen perusteella. Pakolainen on ulkomaalainen, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi, esimerkiksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee kansainvälisen suojelun tarpeeseen perustuvaa oleskelulupaa (turvapaikkaa) vieraasta valtiosta. (Sanasto 2021.) Suomessa syntyneet ja Suomessa asuvat henkilöt eivät ole maahanmuuttajia (Saukkonen 2020, 23).

Kuka tahansa Suomessa asuva, ulkomailla syntynyt henkilö ei kuitenkaan ole maahanmuuttaja, vaan maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on muuttanut Suomeen ja hänellä on oleskelulupa muuta kuin lyhyttä oleskelua varten, oleskeluoikeus muutoin rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti (Saukkonen 2020, 77). Suomessa syntyneet ja Suomessa asuvat henkilöt eivät ole maahanmuuttajia (Saukkonen 2020, 23). On hyvä huomata, että Suomessa olevat turvapaikanhakijat kuuluvat kotouttamistoimien piiriin vasta oleskeluluvan saamisen jälkeen (Saukkonen 2020, 77).

Tässä työssä ei erikseen rajattu maahanmuuttajan käsitettä tarkastelemaan vain tiettyä ryhmää, ikää tai sukupuolta.

2.2 Kotouttaminen

Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaistoimenpiteitä, joilla yksilön kotoutumista edistetään hyvinvoinnin, terveyden, koulutuksen ja työllisyyden lisäämisen keinoin (Käsitteet 2020). Kotouttamista ohjaavat monet lait ja ne perustuvat Suomen hallituksen linjaamiin tavoitteisiin, EU:n lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin, jotka sitovat myös Suomea. Esimerkkeinä näistä ovat mm. Euroopan ihmisoikeussopimus, Geneven pakolaissopimus ja lapsen oikeuksien sopimus. (Lainsäädäntö 2014).

Lain kotoutumisen edistämisestä mukaan (L 30.12.2010/1386, 1§) lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan, edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Tätä lakia sovelletaan henkilöön, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu voimassa oleva oleskelulupa Suomessa. Lakia sovelletaan myös henkilöön, jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti ulkomaalaislain mukaisesti (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, 2§.) Tämä tarkoittaa, että kotoutumislakia sovelletaan henkilöön riippumatta Suomeen muuton syystä.

Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, 3§.) Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaikilla maahan-

muuttajilla on oikeus saada perustietoa Suomesta sekä ohjausta ja neuvontaa erityisesti alkuvaiheessa. Muut yksilölliset kotouttamistoimet ja -palvelut määritellään maahanmuuttajan ja hänen perheensä kanssa yhteistyössä yksilöllisiin tarpeisiin perustuen (Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista 2014.) Kotouttamistyöstä vastaavat siis pääasiassa työvoimaviranomaiset, mutta jos maahanmuuttaja ei jostain syystä voi osallistua työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin tai on työvoiman ulkopuolella, silloin kotouttamisesta vastaa sosiaaliviranomaiset.

Kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluita ovat esimerkiksi suomen tai ruotsin kielen opetus sekä tiedon tarjoaminen yhteiskunnasta, sen kulttuurista sekä työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksista erityisesti maassaolon alkuvaiheessa. Näistä muodostetaan järkevää, selkeää ja tarkoituksenmukainen kokonaisuus sekä yksilön että perheen tilanne huomioiden. Kokonaisuuden muodostamisen lähtökohta on alkukartoitus, jossa selvitetään henkilön kielitaitoa, koulutus- ja työhistoriaa sekä elämäntilannetta. (Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista 2014.) Kotouttamistoi-
mien tavoite on, että Suomeen muuttanut henkilö tuntee paitsi omat oikeutensa, myös velvollisuutensa ja tuntee olevansa tervetullut suomalaiseen yhteiskuntaan (Hiltunen 2012, 16). Kotouttamisen tavoite on siten kotoutuminen (Haavikko & Bremer 2009, 15).

Valtion tukema kotoutumisaika on lakiperusteisesti kolme vuotta, mutta toimenpiteitä voidaan jatkaa tarveharkintaisesti. Kotoutumisaikaa voidaan jatkaa enintään viiteen vuoteen, jos esimerkiksi lastenhoidon tai sairauden vuoksi ei ole kyennyt osallistumaan kotoutumiskoulutuksiin säädetty kolmen vuoden rajoissa. (Hiltunen 2012, 16.)

Laki kotouttamisen edistämisestä (L 30.12.2010/1386, 3§) määrittelee sosiaalisen vahvistamisen maahanmuuttajalle suunnatuiksi toimenpiteiksi, joilla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä ja parantamaan maahanmuuttajan elämäntaitoja. Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä on monitahoinen ja sillä voidaan tarkoittaa kokonaisvaltaista elämänhallinnan tukemista ja sen painopiste on ennalta ehkäisevässä työssä. Tavoitetila on sosiaalinen vahvistuminen. Sosiaalinen vahvistaminen on positiivisempi ilmaisu syrjäytymisen ehkäisylle. Elämäntaidot ovat arjen taitovalikoima, joihin kuuluu fyysisistä, psyykkistä, sosiaalista ja talouteen liittyvää osaamisesta ja ammatillisten taitojen kehittymistä. Yleiskunto, terveelliset elämäntavat, identiteetin rakentumisen tukeminen, itsetuntemuksen ja itsetunnon merkityksellisyys, osallisuuden tukeminen, onnistumisen kokemusten

mahdollistaminen ja sosiaalisen osaamisen tukeminen kuuluvat vain joinakin esimerkkeinä sosiaalisesti vahvistamiseen. (Mehtonen 2011, 13.)

2.3 Kotoutuminen ja sen kaksisuuntaisuus

Ihminen on kotoutunut, kun hän on löytänyt tasapainon ja toimintakyvyn uudessa kotimaassaan (Haavikko ym. 2009, 15). Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jonka tavoitteena on maahanmuuttajan kokemus yhteiskunnan täysivaltaisesta jäsenyydestä. Kotoutumisen tavoitteena on omaksua uudessa kotimaassa tarvittavia tietojen ja taitoja, jotta aktiivinen yhteiskuntaan osallistuminen ja työllistyminen olisi mahdollista. (Käsitteet 2020.) Kotoutumista auttaa tunne siitä, että saa olla oma itsensä myös uudessa maassa. (Saukkonen 2020, 21.)

Kotoutumisen kaksisuuntaisuus tarkoittaa maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteisuutta. Maahanmuuttajalla on kotoutumisessa aktiivinen rooli, sillä omalla motivaatiolla, sitoutumisella ja omatoimisuudella on suuri merkitys. Yhteiskunnan velvollisuus on tarjota riittävät mahdollisuudet kotoutumiseen ja maahanmuuttajan odotetaan osallistuvan aktiivisesti oman tilanteensa parantamiseen ja kotoutumisen edistämiseen. Vastavuoroisuudella tarkoitetaan sitäkin, että vastaanottava yhteiskunta monimuotoistuu ja saa uusia vaikutteita. Maahanmuuttajan velvollisuus on edistää omaa kotoutumistaan, mutta samalla tuetaan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitoon. (Kotoutumisen kaksisuuntaisuus 2014.) Näin tehdään kotoutumisen edistämiseksi, koska on katsottu lasten oppivan parhaiten uutta kieltä, jos he osaavat hyvin omaa äidinkieltään. Kaksisuuntaisuus tarkoittaa myös vastaanottavan yhteiskunnan ja kantaväestön sopeutumista muuttuvaan maailmaan maahanmuuton myötä. Tämä tarkoittaa paitsi erilaisuuden hyväksymistä yksilötasolla, myös julkisia palveluita, kuten palveluiden kielivalikoima, tulkkipalvelut tai syrjinnän ja rasismien vastaiset ohjelmat ja hankkeet. (Saukkonen 2020, 21.)

Evanoffin (2006, 425) mukaan ei voida odottaa, että maahanmuuttajat luopuvat omasta kulttuuriperimästään noin vain vastaanottavan kulttuurin hyväksi. Ei kuitenkaan voida olettaa myöskään, että vastaanottava kulttuuri hyväksyy maahanmuuttajat suoriltaan sellaisenaan oman kulttuurinsa sisälle. Kulttuurien välinen kontakti tässä kohtaa auttaa löytämään yhteisen elämän normit ja säännöt. Kotoutuminen ei siten ole vain maahanmuuttajien sopeutumista isäntämaan normeihin. Se on myös kahteen suuntaan kulkeva prosessi, jossa vastaanottavan maan kulttuuri ja maahanmuuttajan oma kulttuuri sopeutuvat toisiinsa. (Evanoff 2006, 425.) Kotouttaminen kuuluu kaikille

hallinnon aloille ja onko yhteiskunnan asia. Monet asiat ratkeavat paikallisesti tavallisten ihmisten kanssa arjen tilanteissa. Jokainen suomalainen siis kotouttaa omalta osaltaan. (Saukkonen 2020, 243).

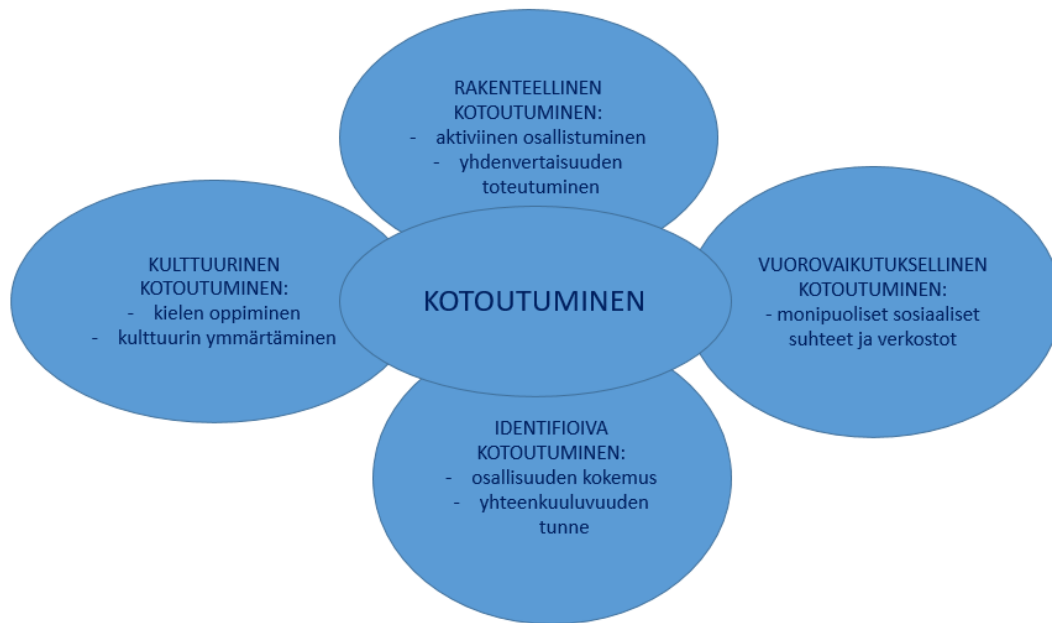
Kotoutuminen voidaan siis määritellä eri tavalla riippuen siitä, mitä sillä tavoitellaan. Kotoutumisen mittari on usein ensisijaisesti työllistyminen, mutta kotoutuminen voidaan nähdä myös laajempänä käsitteenä. Ager ja Alison (2008) kuvaavat kotoutumista hyvin laajasti kymmenen eri tekijän kautta ja kaikissa näissä tapahtuu integraatiota. Agerin ja Alisonin mukaan (2008, 169-170) kotoutumisen osa-alueita ovat työllistyminen, asuminen, koulutus ja terveys, turvallisuus ja elämäntilanteen vakaus, kansalaisuus sekä sosiaaliset suhteet eri tasoilla, kuten viranomaisiin, omaan etniseen ryhmään ja muihin ryhmiin.

2.4 Kotoutumisen prosessi

Kotoutuminen on pitkäkestoista ja jatkuvaa. Sitä voidaan tukea ja edistää, mutta kotoutuminen tapahtuu aina vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa arkipäivän tilanteissa, kuten päiväkodeissa, kouluissa, harrastustoiminnassa ja työpaikoilla. (Kotoutumisen kaksisuuntaisuus 2014.)

Haavikko ja muut (2009, 17) kuvaavat kotoutumisen kolmivaiheisena prosessina. Ensimmäinen vaihe on saapuminen, jossa ulkoiset olosuhteet ovat muuttuneet ja kaikki tuttu ja merkityksellinen on jäänyt kotimaahan. Vaikka kotimaa on fyysisesti poissa, se hallitsee kuitenkin oman mielen sisältä. Tämä vaihe voi jatkua psyykkisenä mielentilana jopa vuosikymmeniä. (Haavikko ym. 2009, 17-19.) Prosessi voi edetä toiseen vaiheeseen, kohtaamiseen, kun maahanmuuttaja uskaltautuu tutkimaan tuntematonta. Vertailu uuden ja vanhan välillä sekä kielen oppimisen kautta syventyvä ymmärrys ja suhde uuteen yhteiskuntaan kuuluvat kohtaamiseen. Tässä vaiheessa maahanmuuttaja tekee valintoja, mitä asioita hän haluaa elämäänsä niin uudesta kulttuurista kuin vanhastakin. (Haavikko ym. 2009, 17-19.) Kolmas vaihe, taakse katsominen, on aktiivisen prosessoinnin tulos. Tässä vaiheessa uusi ja vanha kulttuuri ovat saavuttaneet tasapainon omassa elämässä. Prosessi ei kulje suoraviivaisesti vaiheesta toiseen samassa tahdissa, vaan etenee spiraalimaisesti tiedon syventyessä. (Haavikko ym. 2009, 17-19.)

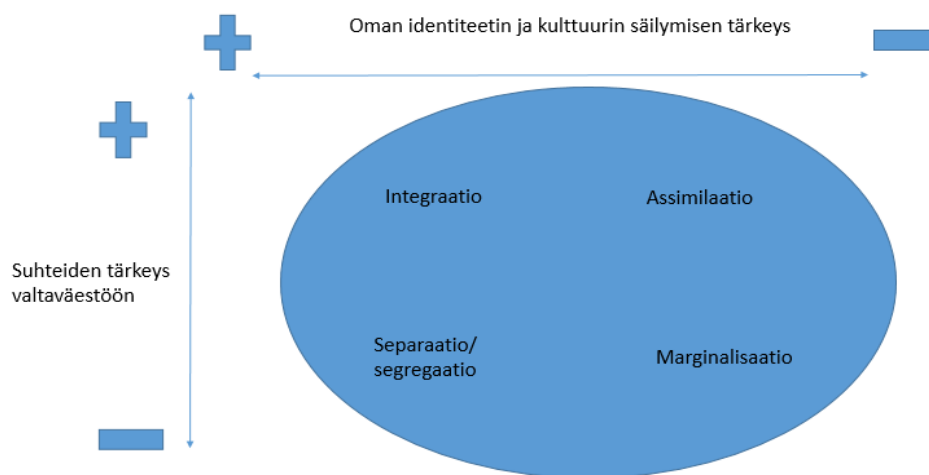
Saukkonen (2020, 18) kuvaa kotoutumista laajana ja monimutkaisena ilmiönä, joka on useiden prosessien mittava kokonaisuus ja kattaa elämän kaikki osa-alueet. Se on myös pitkäkestoista eikä useinkaan johdonmukaista. Elämätilanteet ja niiden vaihtelut vaikuttavat suuresti myös kotoutumiseen ja sen etenemiseen ylä- ja alamäkineen. (Saukkonen 2020, 18-19.) Kotoutuminen voidaan Saukkosen (2020, 19-20) mukaan jakaa neljään eri ulottuvuuteen seuraavasti:

Kuvio 1. Kotoutumisen neljä ulottuvuutta (Saukkonen 2020).

Rakenteellinen kotoutuminen kuvaa maahanmuuttajan asemaa yhteiskunnan rakenteissa, yhdenvertaisuudessa ja tasa-arvossa. Tärkeitä alueita ovat mm. sijoittuminen työmarkkinoille, pääsy koulutusjärjestelmiin, poliittinen osallisuus ja osallistuminen äänestämällä tai muuten vaikuttamalla. Kulttuurinen kotoutuminen kuvaa muutoksia arvoissa ja asenteissa, käyttäytymistä ja tiedollisia asioita. Näitä ovat asuinmaan kielen oppiminen, paikallisten arvojen, normien ja yhteiskunnan pelisääntöjen ymmärtäminen. Vuorovaikutuksellinen kotoutuminen kuvaa sosiaalisia suhteita eri väestöryhmiin kuuluvien välillä. Tähän alueeseen kuuluu myös luottamus asuinmaan instituutioihin, kuten poliisiin tai terveydenhuoltoon. Identifioiva kotoutuminen kulkee edeltävien osa-alueiden rinnalla ja kehittyy niiden kanssa. Kotoutuminen on yhteenkuuluvuuden tunnetta muun yhteiskunnan kanssa, asuinmaan näkemistä myönteisessä valossa ja sitä, että haluaa antaa oman panoksensa sen menestymiseen. (Saukkonen 2020, 19-20.)

Akkulturaatioteoria on yksi tunnetuimmista kotoutumiseen liittyvistä teorioista ja sillä voidaan mitata ja selittää kotoutumista (Lumio 2011, 69). Berry, Poortinga, Segall & Dasen (2002, 353) teoria kuvaa kulttuurin muutosta ja yksilö (maahanmuuttaja) valitsee strategian sen mukaan, kuinka paljon haluaa samaistua omaan alkuperäisen kulttuurin yhteisöön ja valtaväestön yhteisöön. Näitä strategioita on Berryn ja muiden (2002, 354) mukaan neljä ja tekijöinä ovat oman identiteetin ja kulttuurin säilymisen tärkeys ja valtaväestöön ylläpidettävien suhteiden tärkeys.

Kuvio 2. Berryn nelikenttäteoria (Berry ym. 2002).

Assimilaatio on kyseessä, kun yksilö ei halua säilyttää omaa alkuperäistä, kulttuurista identiteettiään, vaan hakeutuu päivittäiseen kontaktiin muiden kulttuurin edustajien kanssa. *Separaatio* on tämän vastakohta ja siinä yksilö ei halua välttää kontaktia muun kulttuurin edustajien kanssa ja säilyttää oman alkuperäisen kulttuurinsa identiteetin. *Integraatiossa* yksilöllä on kiinnostusta sekä oman kulttuurisen identiteetin säilyttämiseen, että kontaktiin muun kulttuurin edustajien kanssa. *Marginalisaatiossa* yksilöllä on vain vähän kiinnostusta tai mahdollisuuksia oman kulttuurisen identiteetin säilyttämiseen ja vähän kiinnostusta kontaktiin muiden kulttuurien edustajien kanssa. Marginalisaation kohdalla Berry ym. (1992, 355) huomauttavat, että kiinnostus vähäiseen kontaktiin muiden kanssa voi johtua myös syrjinnästä.

2.5 Hyvät käytännöt

Hyvä käytäntö käsitteenä on lähtöisin liiketalouden paras käytäntö (best practice) -käsitteestä. Hyvät käytännöt voivat olla toimintatapoja, -malleja, interventioita tai työmenetelmiä. Hyvät käytännöt tekevät työstä sujuvampaa, hyödyllisempää ja mielekkäämpää. Niiden tunnuspiirteitä ovat esimerkiksi toimivuus ja vaikuttavuus, eettinen hyväksyttävyys, taloudellisuus sekä yleistettävyyt. Hyvä käytäntö voi olla hyvin moninainen, esimerkiksi asiakasmenetelmä tai joku muu työn menetelmä, työn organisointiin liittyvä käytäntö tai hankkeen aihepiiriin liittyvä prosessi. Se voi olla laaja kokonaisuus tai joku pienempikin asia, uudenlainen toimintatapa tai – menetelmä. Hyvä käytäntö on yleensä myös joustava ja tilannesidonnainen. Hyvää käytäntöä voidaan verrata olemassa oleviin ja todeta sen olevan niihin nähden jollakin tapaa parempi. (Mäki & Viitala 2018, 10-12.)

Sosiaalialalla hyvät käytännöt käsite ymmärretään ennen kaikkea työn kehittämisen välineenä. Asiakkaan kannalta hyvien käytäntöjen tarkoitus on tukea asiakkaan hyvää kohtaamista, yhteisiä pelisääntöjä sekä tasavertaista ja joustavoittaa asiakkaan saamaa palvelua. (Korhonen, Julkunen, Karjalainen, Muuri & Seppänen-Järvelä 2007, 63.) Kotouttamisen osaamiskeskus kuvaa verkkosivullaan kotoutumista edistäviä hyviä käytäntöjä käytännössä toimiviksi uusiksi toimintamalleiksi tai materiaaleiksi. Yksittäisen palvelun parantaminen voi olla hyvä käytäntö, samoin kuin laajemman skaalan koko toimintakulttuuria koskevat muutokset tai kokonaisen organisaation rakenteellinen muutos. (Kotoutumisen hyvät käytännöt n.d).

Kotoutumisen näkökulmasta hyvä käytäntö parantaa hyvinvointia ja osallisuutta sekä vähentää eriarvoisuutta. Hyvän käytäntö on asiakaslähtöinen ja huomioi kotoutujien tarpeet ja olosuhteet sekä tuottaa aiempaa parempia tuloksia asiakkaalle. Hyvä kotoutumista edistävä käytäntö on myös yleistettävä eli se toimii myös muissa vastaavissa toimintaympäristöissä. Hyvässä käytännössä on myös määritellyt elementit ja prosessit, jotka voidaan mallintaa ja päästä niiden avulla asiakkaan kannalta toivottuun tavoitteeseen. (Kotoutumisen hyvät käytännöt n.d.)

2.6 Suomen kotouttamispolitiikka

Suomen kotouttamispolitiikka seuraa pääsääntöisesti Euroopan unionin yhteisiä kotouttamisen peruseriaatteita. Suomi poikkeaa kuitenkin siinä, että kotouttamispalvelut ovat saatavilla kaikille maahanmuuttajille maahan tulon syystä riippumatta. Yksi tärkeä kulmakivi Suomen kotouttamispolitiikassa on aina ollut työmarkkinoille pääsyn edistäminen. (Saukkonen 2020, 75). Suomen virallinen kotouttamispolitiikka tähtää maahanmuuttajien yhteiskuntaan osallistumiseen, mutta tukee samalla myös oman kielen ja kulttuuriperinnön ylläpitämistä. Tutkimusten mukaan tämä antaa parhaat edellytykset kotoutumiselle (Mäkisalo- Ropponen 2012, 23). Kotouttamispolitiikka luo siten kotouttamiselle perustan, painopisteen, suunnan ja tavoitteet.

Kotoutumislain perusteella valtiolla tulee olla kotouttamisohjelma. Valtioneuvosto laatii hallituskaudelle kotouttamisen tavoitteet ja toimenpiteet sisältävän ohjelman, joka ohjaa virkamiesten ja kotouttamisen asiantuntijoiden työtä. Suomen kotouttamispolitiikan tavoitteet kaudella 2016-2019 Työ- ja elinkeinoministeriön (n.d) mukaan olivat mm. maahanmuuttajaperheiden tukeminen, aikuisten maahanmuuttajien työllistymisen edistäminen, maahanmuuttajien kuntalaiseksi asettuminen ja valtion ja kuntien hyvä yhteistyö. Kotoutumispolitiikalla halutaan edistää maahanmuuttajien osallisuutta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla ja se edellyttää kaikkien hallinnonalojen sitoutumista yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen ja rasismin ehkäisyyn sekä myönteisen asenneilmapiirin edistämiseen. (Kotouttamispolitiikka n.d.)

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisun (2016) mukaan tavoite on nähdä kotouttaminen myös Suomen kilpailukykyä ja talouskasvua edistävinä. Tämä tarkoittaa esim. koulutettujen ja suomalaisista korkeakouluista valmistuneiden maahanmuuttajien osaamisen hyödyntämistä, sillä maahanmuuttajat tuovat mukanaan myös uusia toimintatapoja, lisäävät suomalaista kielivarantoa ja kansainvälisiä osaamisverkostoja. Lisäksi alkuvaiheen palveluita on tärkeää tehostaa, jotta kotouttamispalvelujen piiriin päästään nopeasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti tavoitteena nopea työllistyminen. Tärkeänä osana kotouttamispolitiikkaa on myös asenneilmapiiriin vaikuttaminen, avoimen keskustelun ja eri väestöryhmien välisen toimivan vuorovaikutuksen edistäminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.) Kotouttamispolitiikan osalta tärkeä asia on myös kotouttamisen vaikuttavuuden arviointi. Kotouttamispolitiikassa päätösten tulisi perustua tutkittuun tietoon, sillä kotoutuminen ja kotouttaminen ovat monimutkaisia ja monitasoisia ilmiöitä ja päätöksillä tulee olla siten tietoperusta. (Karinen 2020, 214-218.)

ELY-keskus julkaisi marraskuussa 2020 selonteon kotouttamisen uudistamistarpeista, jonka pohjana on eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö ja pääministeri Marinin hallitusohjelma. Sen mukaan uuden kotouttamisohjelman kehittämiskokonaisuuksia ovat nopeampi kotoutumisen käynnistyminen, kotoutumisajan tehostaminen ja kotoutumisen edistäminen osana rakenteiden kehittämistä. Tarkoituksena on luoda kotouttamistyön malli, joka pyrkii yhdenmukaisiin ja asiakaslähtöisiin kotoutumisen polkuihin, alkuvaiheen palveluiden selkiyttämiseen, yli sektorirajojen toimivan yhteistyön vahvistamiseen ja palveluiden ulkopuolelle jäävien kotoutumisen vahvistamiseen. (Selonteko kotouttamisen uudistamistarpeista 2020.) Toimenpideohjelmasta annettava selonteko annetaan eduskunnalle kesällä 2021.

3 Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoitus on lisätä tietoa kotoutumisen prosessista ja kotoutumisen edistämisestä. Työn tavoitteena on selvittää kotoutumista edistäviä tekijöitä ja millaisia ovat hankkeissa kehitetyt kotoutumista edistävät käytännöt.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mitä ovat kotoutumista edistävät tekijät tutkimustiedon perusteella?
2. Mitä ja millaisia ovat hankkeissa kehitetyt kotoutumista edistävät käytännöt?

4 Toteutus

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tuomen ja Sarajärven (2009, 9) mukaan laadullisen tutkimuksen termi on laaja käsite, jonka alla on useita erilaisia laadullisia tutkimuksia. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään kuvaamaan ilmiöitä tai tapahtumaa tai ymmärtämään tiettyä tapahtumaa (Tuomi ym. 2009, 85). Kirjallisuuskatsaus kuuluu laadullisiin tutkimuksiin ja se on toisen asteen tutkimusta eli tutkimustiedon tutkimista. Se on tehokas tiedon syventämisen väline valmiista tutkitusta tiedosta ja tuloksista. (Tuomi ym. 2009, 123.) Salmisen (2011, 5) mukaan kirjallisuuskatsaus on syste-

maattinen, täsmällinen ja toistettavissa oleva menetelmä, jolla tiivistetään valmiina oleva ja julkaistu tutkimusaineisto. Katsaus perustuu siten alkuperäisestä korkealaatuisesta tutkimustyöstä tehtyihin johtopäätöksiin.

Kirjallisuuskatsaukset jaetaan kolmeen tyyppiin, joita ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen katsaus ja meta-analyysi (Suhonen, Axelin & Stolt 2016, 8). Systemaattinen katsaus pyrkii löytämään vastauksen tarkasti muotoiltuun tutkimuskysymykseen tarkasti ennalta valituin menetelmin ja tarkoin menettelytavoin ja kattavasti valikoiduista tutkimuksista. Se on tehokas tapa testata hypoteeseja ja on luonteeltaan arvioiva. Systemaattinen katsaus rajaa aineistoa enemmän ja valittujen tutkimusten tulee olla samalla tavalla toteutettuja ja tutkia samaa tutkimuskohdetta samoin mittavälinein. Systemaattisessa katsauksessa on ennalta tarkoin määrätty, mitä lähdetään etsimään ja aineiston arviointi, analyysi ja synteesi ovat hyvin järjestelmällisiä. Systemaattisessa katsauksessa on usein mukana kaksi tai useampi tutkija. (Suhonen ym. 2016, 13-17.)

Meta-analyysi kirjallisuuskatsauksessa jaetaan laadulliseen ja määrälliseen suuntaukseen. Laadullinen meta-analyysi sopii uuden teorian kehittämiseen ja teorianmuodostukseen. Katsauksen tuloksena esitetään rakenteita ja teemoja lainalaisuuksien tunnistamiseksi ja ilmiön syvälliseksi ymmärtämiseksi. Määrällinen meta-analyysi yhdistää tilastollisesti määrällisten alkuperäistutkimusten tulokset tai niiden vaikutukset. Määrällinen meta-analyysi on tekniikka, joka vaatii systemaattisen katsauksen tekemistä ja tavoitteena on objektiivinen ja luotettava analyysi. (Suhonen ym. 2016, 17.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on luonteeltaan yleiskatsaus ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä. Aineistot voivat olla laajoja eivätkä metodiset säännöt rajaa niiden valintaa. Myös tutkimuskysymykset voivat olla väljempitä. Tutkittavaa ilmiötä pystytään kuitenkin kuvaamaan laajasti ja myös luokittelemaan tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. (Salminen 2011, 6.) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus kertoo tai kuvaa aiheeseen liittyvää aikaisempaa tutkimusta. Se voi kohdistua yhden tutkimusalueelta erilaisia tutkimusasetelmia sisältäviin tutkimuksiin ja keskittyä tyypillisesti julkaistuihin tieteellisiin tutkimuksiin. (Suhonen ym. 2016, 9.) Kirjallisuuskatsauksessa analysoidaan dokumentteja ja dokumentti voi olla myös raportti (Tuomi ym. 2009, 103). Kuvailevan tutkimuksen tarkoitus on dokumentoida ilmiöistä keskeisiä, kiinnostavia piirteitä (Hirsjärvi, Remes & Sarajärvi, 2009, 139).

Tämän tutkimuksen toteutustavaksi valittiin kuvaileva kirjallisuuskatsaus, koska sen ei ole tarkoitus testata hypoteesia, vaan hakea hyviä käytäntöjä ja löytää vastauksia kotoutumista koskevaan ilmiöön ja sitä edistäviin tekijöihin. Lisäksi hankkeissa kehitetään hyviä käytäntöjä, vaikka ne eivät perustukaan tutkimustietoon.

4.2 Aineiston keruu

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruun menetelmät ovat Tuomen ja muiden (2009, 71) mukaan haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voidaan käyttää eri tavoin yhdistettynä, rinnan tai vaihtoehtoisesti tutkimusongelman tai käytettävissä olevien resurssien mukaan (Tuomi ym. 2009, 71).

Laadullisen tutkimuksen perusteiden mukaan tutkimusraportissa on kerrottava, miten valittu aineisto täyttää tarkoitukseen sopivuuden (Tuomi ja muut 2009, 86). Ensimmäistä tutkimuskysymystä varten tutkimustieto kerättiin tunnetuista tietokannoista (Cinahl, Trepo, Jyx) ja lähteiksi valittiin tunnettuja ja arvostettuja kirjoittajia sekä huomioitiin lähteen uskottavuus, ikä, alkuperä, ja objektiivisuus. Alkuperäislähteitä käytettäessä tutkimuksen tulos tai oletus on alkuperäisessä muodossaan ilman pitkiä lainaus- ja tulkintaketjuja. (Hirsjärvi ym. 2009, 113-114).

Muina lähteinä esimerkiksi käsitteiden ja taustatietojen osalta käytettiin ammatillisia- ja viranomaistahoja, kuten Maahanmuuttovirasto, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, TE-palvelut ja Suomen ministeriöt esimerkkeinä. Lähteet rajattiin vuosiin 2010-2021, jotta ne olisivat mahdollisimman ajantasaisia. Lisäksi tutkimustieto rajattiin suomen- ja englanninkielisiin ja koskemaan Eurooppaa ja Suomea, koska tarkoituksena oli löytää tietoa vastaavanlaisista yhteiskunnista kuin Suomi on. Näillä rajauksilla tuloksia tuli kohtuullinen määrä. Tarkemmat tiedot aineiston hausta on esitetty taulukossa 1.

Tietokannoissa käytettiin hakusanoja ja niiden yhdistelmiä (taulukko 1), lisäksi myös manuaalista hakua. Suuria tietokantoja koskien hakukriteerinä oli myös vertaisarviointi hakutuloksen määrän pienentämiseksi. Työn kohderyhmä ovat Suomeen tulleet maahanmuuttajat eikä käsitettä siksi rajattu esimerkiksi tulosyyn, sukupuolen tai iän perusteella. Lisäksi käytettävien lähteiden tuli olla maksuttomia. Taulukossa 2 on kooste kriteereistä, joilla tutkimusmateriaali valittiin kummankin tutkimuskysymyksen osalta.

Taulukko 1. Aineistojen haku.

<i>Tietokanta</i>	<i>Hakusanat</i>	<i>Hakutulos</i>	<i>Valittu tiivistelmän perusteella</i>	<i>Valittu sisällön perusteella</i>
<i>Cinahl Plus</i>	immigration AND integration	12	3	1
<i>Cinahl Plus</i>	resettlement OR integration AND immigration	25	3	1
<i>Jyx</i>	maahanmuuttaja AND kotoutuminen	77	5	1
<i>Trepo</i>	kotoutuminen AND maahanmuutt*	17	3	1
<i>Doria</i>	hyvä käytäntö AND kotoutuminen AND maahanmuuttaja	30	5	2
<i>Trepo</i>	hyvä käytäntö AND kotoutuminen AND hanke	8	1	1
<i>manuaalinen haku</i>				1
<i>kotouttaminen.fi</i>				

Taulukko 2. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

<i>Sisäänottokriteerit</i>	<i>Poissulkukriteerit</i>
vuosilta 2010-2021	muilta vuosilta kuin 2010-2021
koskee Suomea tai Eurooppaa	Euroopan ulkopuolinen alue
suomen- tai englanninkielinen	muu kieli
maksuton	maksullinen
oikeus kotouttamisen palveluihin	ei oikeutta kotouttamisen palveluihin

vertaisarvioitu, pro gradu, väitöskirja, muu tunnettu lähde	ei vertaisarvioitu, ei pro gradu tai väitöskirja, ei muu tunnettu lähde
vastaa tutkimuskysymyksiin	ei vastaa tutkimuskysymyksiin

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta aineiston tutkimukset ovat kaikki laadullisin menetelmin toteutettuja, sisältäen kuitenkin vaihtelua tutkimusmenetelminä. Tutkimuksissa on käytetty menetelminä haastatteluita, etnografisia menetelmiä sekä eläytymismenetelmää. Hakutulosten perusteella valittiin tarkemmin luettavaksi tiivistelmän perusteella muutamia tutkimuksia kustakin tietokannasta (Taulukko 1). Näistä edelleen valittiin aineistoon ne, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen ja todettiin olevan luotettavista lähteistä. Aineistoon valitut tutkimukset pohjaavat kaikki maahanmuuttajien omiin kokemuksiin, mikä nähtiin tämän tutkimuksen kannalta tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena ja oli siten tärkeä valintakriteeri. Kotoutumista edistäviä tekijöitä tutkittaessa on tärkeää saada tietoa itse prosessissa olevilta tai sen läpikäyneiltä. Karayilanin (2017) ja Pohjolan (2016) tutkimukset ovat pro gradu- taseisia. Tutkimusaineistoa ei haluttu painottaa liikaa vain tietyn taseisiin tai tietyn prosessin läpikäyneisiin aineistoihin, joka voi johtaa julkaisuharhaan (Niela-Vilén & Hamari 2016, 26). Näin ollen mukaan valikoituivat myös pro gradu- tason työt, koska ne ovat ylempään korkeakoulutason töitä ja käyneet läpi tieteellisen arvioinnin asianmukaisen prosessin. Aineistossa on mukana myös muissa Pohjoismaissa tehtyjä ja vertaisarvioituja tutkimuksia (Mangrio, Slobodan & Carlson 2019; Nielsen, Minet, Zeraiq, Rasmussen, & Sodemann 2016) ja ne lisäävät aineiston vaihtelua ja siten tulosten luotettavuutta. Ruotsi ja Tanska ovat yhteiskuntina saman tyyppiset kuin Suomi, joten niiden tutkimustulokset ovat sovellettavissa myös Suomessa. Tutkimusten kohdejoukot ovat ikäskaalaltaan varsin laajoja, joka myös lisää tulosten luotettavuutta kuvaamalla maahanmuuttajia heterogeenisenä ryhmänä. Ikäjakauma valituissa tutkimuksissa ulottuu 17 ikävuodesta 96- vuotiaisiin, joten kotoutumista edistävät tekijät tulevat esiin eri elämänvaiheissa.

Taulukko 3. Valitut tutkimukset (Kotoutumista edistävät tekijät)

TUTKIMUS, KIRJOITAJAT, JULKAISUVUOSI, MAA	TUTKIMUKSEN TARKOITUS	METODI, KOHDEJOUKKO, OTOS	TUTKIMUSTULOS TIIVISTETYSTI
Mangrio, E., Slobodan, Z. & Carlson, E. 2019. Sweden. Refugee women's experience of the resettlement process: a qualitative study.	Aim is to explore the perception of refugee women concerning their situation during active participation in the resettlement process in Sweden	laadullinen tutkimus haastattelumenetelmällä kohdejoukko 11 naista, ikävuosilta 25 -50 v	Stakeholders in societies should stress the importance of finding opportunities for and fast entrance in to employment. This would be beneficial for the integration and well-being of refugee women.
Nielsen, D., Minet, L., Ze-raiq, L., Rasmussen, D. So-demann, M. 2016. Denmark. Older migrants in exile: the past holding hands with the present—a qualitative study	Aim was to explore the everyday life conditions experienced by older migrants and their reasons for specific age- and health-related behavior during the conduct of everyday life.	laadullinen tutkimus haastattelumenetelmällä kohdejoukko 16 maahanmuuttajaa, sekä miehiä että naisia, ikävuosilta 56 - 96v	Findings point the vulnerability of older migrants in a resettlement country. With an unclear national identity and without the local language they struggle to find their sense of self and to develop a national identity.
Pohjola, R. 2016. Suomi Nuorten maahanmuuttajien kotoutuminen. Etnografinen tutkimus kotoutumisen haasteista, mahdollisuuksista ja toiveista.	Tutkimuksen tarkoitus on kartoittaa maahanmuuttajien kotoutumisprosesseja ja nostaa esille kotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä.	laadullinen tutkimus, menetelmänä etnografia (kenttätyö ja teemahaastattelut) kohdejoukko Polku kotiinprojektiin osallistuvat nuoret maahanmuuttajatytöt ja -naiset. Kohdejoukko 13 asiakasta. Ikäjakama 17 – 36 v	Kotoutumisprosessit ovat olleet haastavia ja useimmilla on ollut vaikeuksia oikean viranomaisen tai avunantajan löytämisessä. Työllistyminen, ystävien löytäminen ja osallisuuden tunne ovat tärkeä osa kotoutumista. Kielitaito on yksi tärkeimmistä kotoutumiseen johtavista yksittäisistä tekijöistä.
Karayilan, S. 2017. Kotoutuen osaksi yhteisöä. Maahanmuuttajien kertomuksia kotoutumisesta.	Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa kotoutumista estäviä ja edesauttavia tekijöitä maahanmuuttajien näkökulmasta.	laadullinen tutkimus, eläytymismenetelmä kohdejoukko 110 asiakasta	Maahanmuuttajat kokivat kielitaitoon liittyvät asiat kotoutumisensa kannalta merkityksellisimmiksi. Puutteellinen kielitaito liitettiin työllistymisen haasteisiin, vaikeutettavan ihmissuhteiden solmimista, koulutukseen pääsyä, sekä yleistä kiinnittymistä yhteiskuntaan ja ympäröivään yhteisöön.

Toisen tutkimuskysymyksen osalta aineisto valittiin sekä tietokannoista että manuaalisen haun perusteella. Tärkeänä valintakriteerinä oli todettu hyvä käytäntö ja sen liittyminen kotoutumiseen. Mukaan valittiin myös aineistoa manuaalisen haun perusteella ja aineiston valinnassa pyrittiin monipuolisuuteen. Sen vuoksi osa aineistosta esittää saman hankkeen sisällä toteutettuja kokeiluita eri puolilta Suomea. Mukaan valittiin pääasiassa Suomessa toteutettuja hankkeita ja hyviä käytäntöjä, mutta aineistossa oli mukana myös muutamia hyviä käytäntöjä myös muualta Euroopasta. Aineiston valinnassa painotettiin uudempia hankkeita, joten aineisto painottui 2010-luvun loppupuolelle. Lisäksi tutkimusaineistossa käytettiin Kotouttamisen osaamiskeskuksen kotouttamisen.fi-sivustoa. Kotouttamisen osaamiskeskus on kerännyt todetusti hyviä käytäntöjä, jotka tukevat kotoutumista sen eri vaiheissa. Aineistoon haluttiin mukaan eri resurssitasoilla toimivia

hankkeita sisältäen myös kolmannen sektorin toimijat, jonka vuoksi kotouttaminen.fi – sivuston verkkoaineistoa valikoitui osaksi tutkimusaineistoa.

Taulukko 4. Valitut tutkimukset (Hankkeet ja hyvät käytännöt)

HANKE/MALLI, KIRJOITTAJAT, JULKAISUVUOSI, MAA	MALLIN/HANKKEEN TARKOITUS	KOHDEJOUKKO	ONNISTUMISET/TULOKSET
Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Ene Härkönen (Toim.) 2019. Suomi. Työ paras kotouttaja? Työssä kotoutumisen mallin kokeilu Pirkanmaalla 2017–2019.	KIITO-hankkeessa pyrittiin selvittämään, onko työ paras kotouttaja.	kotoutumisaikaiset maahanmuuttajat, joilla on ammatillista osaamista tai työkokemusta. Osallistujia 107 henkilöä.	KIITO- malli on tehokas kokonaisuus. Kohderyhmä on valittava oikein. Osaamisen kartoituksen aikajana joustavaksi. Hankitun osaamisen dokumentointi tärkeää. Kielen oppiminen muualla kuin luokassa toimii.
Kostiainen, T., Popova, K., Metteri, A., Leppänen, M. & Harju, M. 2019. Suomi. Yhteistyö kahdensuuntaisessa kotoutumisessa – yhteisö, kohtaaminen ja osallisuus. 2016-2019.	TEKO- hankkeen (Tehostettu kotoutuminen) pääideana oli sektorirajat ylittävä yhteistyö ja sen kehittäminen maahanmuuttajien hyväksi. Tavoitteena luoda monialainen, tehostettujen toimenpiteiden ja osallisuuden kokemisen malli, elämänhallinnan tukeminen kehittämällä matalan kynnyksen palveluneuvontaa, kahdensuuntaisen kotoutumisen vahvistaminen, sektorirajat ylittävä yhteistyö.	oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat, kotoutumisprosessin alkuvaiheessa olevat, työelämän ulkopuolella olevat.	Yhteisösozialiteettityöhön perustuvan Kototorin perustaminen ja vapaaehtoisten osallistaminen, sen kautta kotoutumisprosessin eteneminen. Yhteistyöverkostojen kasvu ja asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen yli sektorirajojen. Kahdensuuntaisen kotoutumisen ja toimintakyvyn tukemisen kasvu. Talentian Hyvä käytäntö- palkinto.
Ramboll Management Consulting. 2017. Suomi. Yhteisöllinen vastuu ja yksilölliset työpolut (KYKY) -hankkeen arviointi.	Suomen kielen kurssien kehittäminen kotivanhemmille, siten että ne tarjoavat toiminnallista suomen kielen taitoa, yhteiskuntatietoutta ja jatko-ohjausta. Auttaa syrjäytymisvaarassa olevia kotivanhempiä eteenpäin hoitovapaiden jälkeen.	Stadian aikuis- ja ammattiopiston opiskelijoita, kohderyhmänä kotivanhemmat	KOTIVA-kurssien opiskelijoiden palaute oli erittäin myönteistä. Oppimisen lisäksi kurssilla koettiin yhteisyyttä ja saatiin tärkeitä aikuiskontakteja. KOTIVA-kurssit ovat mahdollistaneet opiskelujen aloittamisen sellaisille henkilöille, jotka eivät ole voineet osallistua kotoutumiskoulutukseen tai se on jäänyt heiltä kesken. Kotouttamisen osaamiskeskuksen kevään 2018 hyvien käytäntöjen listalla.
Pönni, J. 2013. Tavoitteena tutkinto – unelmana ura. Hyviä käytäntöjä ESR-rahoitteisista maahanmuuttajahankkeista ohjelmakaudella 2007–2013	Useita eri malleja ja kokeiluita pääasiassa Kaakkois-Suomen alueella, osin myös muualta Suomesta ja Euroopasta	Kaakkois-Suomen alueen sekä Suomen eri kaupunkien/kuntien maahanmuuttajat	Useita eri malleja ja kokeiluita pääasiassa Kaakkois-Suomen alueelta.
Kotouttaminen.fi – Hyvät käytännöt	Hyviä käytäntöjä kotoutumisen edistämiseen teemoittain	Maahanmuuttajat eri alueilla Suomessa	useita

4.3 Aineiston analyysi

Perusanalyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa on sisällönanalyysi ja sillä tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Sen avulla tutkimusmateriaali saadaan järjestettyä, luokiteltua ja teemoiteltua. Sen pohjalta tehdään tutkimuksen johtopäätökset ja saadaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on informaatioarvon lisääminen eli hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä tietoa. (Tuomi ym. 2009, 91-108.)

Tämän kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysi on induktiivinen eli aineistolähtöinen. Sen avulla tutkimusaineistosta pyritään saamaan teoreettinen kokonaisuus (Tuomi ym. 2009, 95). Aineistolähteisessä analyysissä on kolme eri vaihetta: aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi ym. 2009, 108-112). Tuomi ja muut (2009, 101) kuvaavat aineiston analyysimallia, jonka mukaan aineistolta kysytään tutkimusongelman mukaisia kysymyksiä. Niitä ilmaisevia lauseita pelkistetään yksittäisiksi ilmaisuiksi, jotka edelleen ryhmitellään yhtäläisten ilmaisujen joukoiksi. Edelleen samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan ja nimetään sisältöä kuvaavasti. Prosessia jatketaan yhdistämällä saman sisältöisiä alakategorioita ja muodostamalla niistä yläkategorioita ja niille annetaan taas niiden sisältöä kuvaavat nimet. Lopulta kaikki yläkategoriat yhdistetään yhdeksi kaikkia kuvaavaksi kategoriaksi ja vastataan tutkimusongelmiin. (Tuomi ym. 2009, 101-113.)

Niela-Vilén & Hamari (2016, 32) puolestaan esittävät aloittelevalle, kirjallisuuskatsausta tekevälle tutkijalle sopivan analyysitavan. Heidän esittämänsä malli sopii myös aineiston analyysiin, jossa katsaus sisältää erityyppisiä alkuperäistutkimuksia. Tässä analyysitavassa aineistoa järjestetään ja luokitellaan sekä etsitään yhtäläisyyksiä ja eroja. Vertailun kautta löytyneistä eroavaisuuksista ja yhtäläisyyksistä kirjoitetaan ymmärrystä lisäävä kokonaisuus eli synteesi. (Niela-Vilén ym. 2016, 32-33.) Puusan ja Juutin (2020, 14) mukaan tutkimustuloksia kirjoitettaessa aineisto tulee esitellä riittävästi, mutta lainaten aineistoa vain tarpeen mukaan siten, että väitteet tulevat perustelluiksi. Niiden tarkoitus on havainnollistaa analyysiprosessia ja tukea tulkintojen osuvuutta, ei selittää aineiston sisältöä (Puusa ym. 2020, 15).

Tämän tutkimuksen analyysissa käytettiin vivahteita molemmista tavoista, pitäen kuitenkin mielessä aineiston määrä. Siten Niela-Vilenin ja muiden (2016, 32) esittämä analyysitapa sopi paremmin sisällön analyysiin tässä tutkimuksessa. Suuremmasta aineistosta laajempi kategorioiden määrä on mahdollinen ja siten on mahdollista muodostaa pidempi prosessi. Tässä tutkimuksessa aineistosta etsittiin ensin yhtäläisyyksiä ja eroja ja niiden ilmaisuja. Aineisto luettiin kokonaan useita kertoja ja analysoitiin erityisen tarkasti niiden tutkimustulosten osalta. Tutkimuskysymyksen vastaavan ilmauksen löytyessä ne merkittiin erilliseen taulukkoon väriperusteisesti eli samaa asiaa ilmaisevat tulokset samalla värillä. Näin muodostui useita alkuperäisiä ilmauksia sisältävä taulukko aihepiireittäin, joita koottiin edelleen samaa tarkoittaviin alakategorioihin. Niistä muodostettiin edelleen yläkategorioita, joka vastaa tutkimuskysymykseen eli esittää kotoutumista edistävän tekijän. Alla on esitetty lyhyt esimerkki aineiston analyysistä (taulukko 5).

Taulukko 5. Esimerkki aineiston analyysistä. Edistäviä tekijöitä.

Alkuperäinen ilmaus (tutkimuksista)	Alakategoria	Yläkategoria
"Tutkittavat korostivat suomen kielen oppimista, ja kielitaidon nähtiin palvelevan integroitumista parhaiten"	kielitaito työllistymisen edistäjänä itsenäisyys/aktiivisuus sosiaaliset suhteet	KIELITAITO
"Recently arrived refugee women seemed to be eager to enroll themselves in Swedish studies and to find employment."	työn löytäminen koulutus ja osaaminen	TYÖLLISTYMINEN
Eryteisesti suomalaisten ystävien ja kontaktien löytämistä korostettiin useissa yhteyksissä kielen ja kulttuurin oppimisen takia... He halusivat oppia suomalaisten tavoille ja olla osa yhteiskuntaa.	kulttuurin ymmärtäminen ja tapoihin sopeutuminen sosiaaliset verkostot	OSALLISUUS
" Feeling well both physically and mentally is crucial if migrants are to actively participate in the establishment process.	mielen terveys fyysinen terveys	TERVEYS
"...the impact of family reunification " " those with Danish citizenship felt welcome and safe in Denmark, they felt at peace and had a sense of belonging. " Useat vanhemmat ovat jo vanhoja tai työkyvyttömiä, eikä heille edes tarjota mahdollisuutta mihinkään."	perheen yhdistäminen kansalaisuus yksilölliset kotouttamisohjelmat	VASTAANOTTAVA YHTEISKUNTA
" ahkeruus edesauttavana ominaisuutena (opiskeli ahkerasti kieltä, oli ahkera työharjoittelussaan, tai etsi ahkerasti työtä. Myös rohkeus tuli usein esiin positiiviseksi katsottuna ominaisuutena"	motivaatio asenne	KOTOUTUJA ITSE

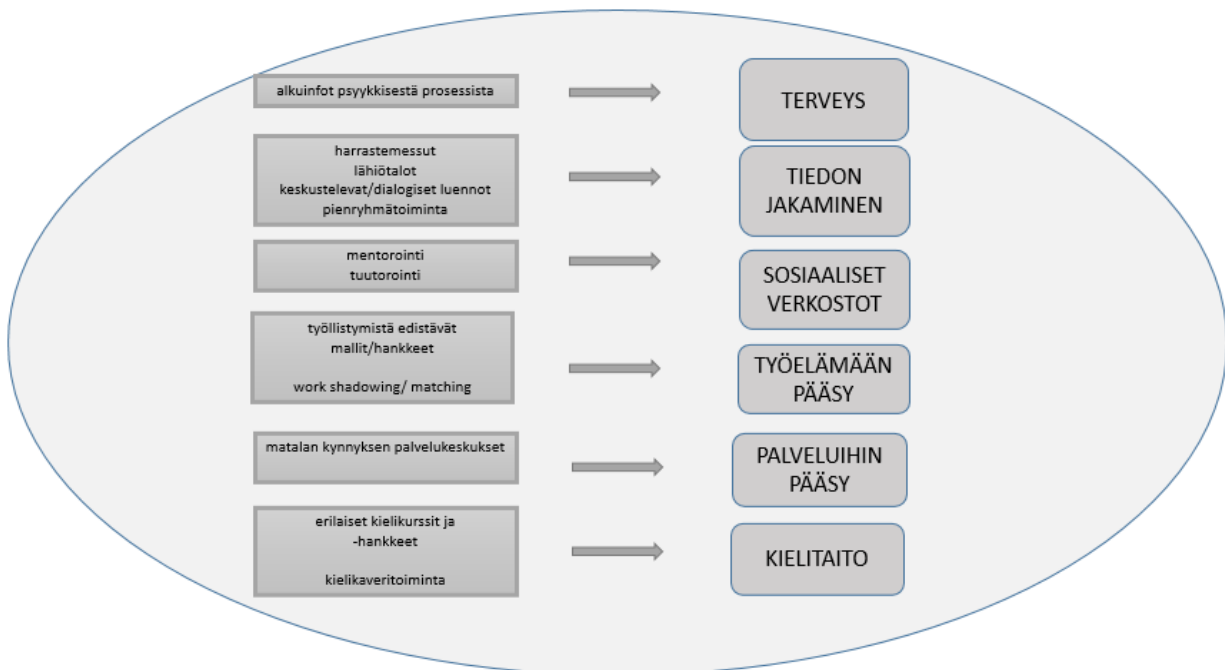

Toisen tutkimuskysymyksen osalta aineisto luokiteltiin selvittämällä aineistosta, mitä malleja tai kokeiluita hankkeissa on kehitetty tai tehty. Tämän jälkeen niistä listattiin tarkemmin, mitä ne sisältävät eli millaisia ne ovat. Seuraavaksi on esitetty lyhyt esimerkki luokittelusta (taulukko 6).

Taulukko 6. Esimerkki aineiston analyysistä. Hyviä käytäntöjä.

MITÄ	MILLAISIA
alkuinfot (x2) mielenterveydestä ja psyykkisestä sopeutumisesta kotoutumisen alkuvaiheessa	tietoa psyykkisestä sopeutumisprosessista, sen intensiteetistä ja traumakokemusten aktivoitumisesta. Madaltaa kynnystä puhua ja hakea apua.
Harrastemessut	harrastemessut tuovat esiin tietoa paikallisista harrastusmahdollisuuksista. Samalla kontaktin luominen, matala kynnyks osallistumiselle
Lähiötalo-toimintamalli	kohtaamispaikkatyö kohtaamisia ja arjen apua, sosiaaliset verkostot, eri väestöryhmien kohtaaminen
Mini ABC	keskustelevat luennot (tiedon jakaminen, kielitaito, päivän aihe, jonka jälkeen keskustelu), dialogisuus
MaTTi- projekti	pienryhmätoimintaa, naisille mahdollisuus päästä pois kotoa, solmia kontakteja, saada tietoa ja oppia uusia asioita
FIKA mentoritoiminta	sosiaalisten verkostojen luominen, keskeistä on henkilökohtainen kontakti, joka perustuu mentori–aktorin-parin toimintaan
mentorointia maahanmuuttajille toisella koulutusasteella	mentorointimalli muuttajataustaisille opiskelijoille. Mentoreina toimivat toisen asteen opiskelijat. Vahvistaa opiskelijoiden työelämässä tarvittavia valmiuksia.
Monika-Naiset -mentoroi työikäisiä maahanmuuttajanaisia	tukee maahan muuttaneiden työikäisten naisten kotoutumista, verkostoitumista ja työllistymistä. Keskinäinen tuki ja kanssakäyminen.
KAMUT – kulttuurituutorointi, monikieliset vanhempainillat	maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tukeminen opinnoissa ja integroitumisessa sekä yhteisöllisyyden tunne (erilaiset illat ja juhlat kalenterivuoden mukaan)
KIITO - Malli, johon kuuluivat osaamisen kartoitus, työssä kotoutumisen koulutus ja/tai kotouttava valmennus.	olemassa oleva osaaminen palvelun pohjana. Rääätälöidyt palvelut edistämään osallistujan ammatillista kehittymistä, suomen kielen oppimista, työelämän pelisääntöjen omaksumista ja integroitumista osaksi suomalaista yhteiskuntaan. Porrastettu ja joustava työllistymismalli
MATTI – työllistymisen edistäminen	auttaa maahanmuuttajia työ- ja harjoittelupaikan etsimisessä, parantaa osallisuutta, kehittää työelämävalmiuksia, lisää omatoimisuutta. Verkko-opaskirjat (omatoiminen työnhaku/itsenäinen kielen opiskelu)
matching (Ruotsi)	työvalmentajan avulla edistetään työntekijän osaamisen sekä työpaikan ja työtehtävien kohtaanto
work shadowing (Skotlanti)	työpaikalla tapahtuvat työn tarkkailu ja työtehtävien tuettu kokeileminen
työllistyminen 4 väliportaana kautta (Hollanti)	palkkatyöhön edetään askelittain
Kototori (TEKO) matalan kynnyksen palvelupaikka	Omakielisellä neuvonta, jalkautuva sosiaalityö ja jaettu asiantuntijuus, maahanmuuttajien vapaaehtoistyö
MOMENTTI	työnhakuedellytysten parantamisen tähtääviä työnhakutapahtumia ja –iltoja, työelämään ja työeläinsäädäntöön liittyvää koulutusta.
MINFO	Käytännön ratkaisujen avulla henkilökohtaisten kotoutumissuunnitelmien laatimista
KOTIVA kurssit (KYKY-hanke)	suomen kielen opetusta alle 3-vuotiaita lapsiaan kotona hoitaville vanhemmille, auttaa kotivanhempia eteenpäin hoitovapaiden jälkeen.
MaTTi- kieliryhmät, Minfo	kielikaverit opettavat toisilleen omaa äidinkieltään. Edistää osallisuutta, vuorovaikutustaitoja ja hyviä väestösuhteita eri kielisten ihmisten välillä
kielikaveritoiminta	

Seuraavassa vaiheessa aineisto luokiteltiin tavoitteiden mukaan eli mihin niillä pyritään tai mitä kotoutumisen osa-aluetta niillä pyritään edesauttamaan. Alla on esitetty lyhyt luokittelun esimerkki (kuvio 7).

Kuvio 3. Esimerkki aineiston luokittelusta. Hyvät käytännöt.

5 Tulokset

5.1 Kotoutumista edistäviä tekijöitä

Yleisesti ottaen tutkimustulokset olivat toistensa kanssa pääosin samassa linjassa. Kaikissa tutkimuksissa, huolimatta kohdejoukon koosta tai siihen osallistuneiden iästä, tärkeimpänä kotoutumista edistävänä tekijänä nousi esiin kielitaito. Muina tekijöinä nousivat esiin työllistyminen ja osallisuus, esimerkkeinä yhteiskunnan jäsenenä oleminen, suomalaiset ystävät ja maan tapojen osaaminen. Tärkeä tekijä on myös vastaanottava yhteiskunta toimenpiteineen ja prosesseineen. Eroavia tekijöinä tutkimusten osalta nousi esiin kokonaisvaltainen terveys ja kotoutuja itse kotoutumista edistävinä tekijöinä.

Kielitaito on kotoutumista edistävästä tekijöistä useimmin nimetty ja se on edellytys monelle muulle kotoutumista edistävälle tekijälle. Kielitaito on yhteydessä työllistymiseen ja kaikkeen muuhun - se on avain opiskeluihin, työhön, osallisuuteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Kielen pois ottaminen on kuin menettäisi identiteettinsä (Nielsen, Minet, Zeraiq, Rasmussen & Sodemann 2017) ja sen vuoksi kotoutumisessa kielitaidon saavuttamisen tukeminen on oleellista, olipa maahanmuuttajan ikäryhmä mikä tahansa. Nuoremmat ja koulussa olevat maahanmuuttajat oppivat kieltä nopeammin, mutta usein heidän vanhempansa voivat joutua odottamaan pitkiäkin aikoja kielikurssille pääsyä (Pohjola 2016, 56). Siten vanhemmat maahanmuuttajat voivat jäädä riippuvaisiksi lapsistaan tai tuntea ahdistusta pärjäämättömyydestään. Vastaavasti maan kieltä osaavat maahanmuuttajat eivät tunne identiteetin menettämisen tunnetta, vaan arvostavat itseään (Nielsen ym. 2017). Kielitaito on merkityksellinen myös sosiaalisten suhteiden kannalta ja kielitaidolla koetaan olevan merkitystä suomalaisten ystävien löytämisen puolesta. Sen kautta taas pääsee tutustumaan paremmin suomalaisiin, yhteiskuntaan ja suomalaisiin tapoihin, jotka nekin koetaan aineiston perusteella tärkeiksi kotoutumista edistäviksi tekijöiksi. Kielitaito on edellytys itsenäiselle elämässä selviytymiselle arjen tasolla ja sen sujuva osaaminen avaa uusia ovia ja mahdollisuuksia tulevaisuutta ajatellen.

Työllistyminen on kotoutumista edistävästä tekijöistä myös tärkeimpiä (Karayilan 2017, 20) ja kielitaito on ensisijainen tie sen saavuttamiseen. Työllistymisen tavoite tulee usein esiin kielen oppimisen kanssa samaan aikaan ja työllistyminen nähdään tavoitteena ja sen eteen ollaan valmiita opiskelemaan ja näkemään vaivaa. Keinoina työllistymismahdollisuuksien paranemiseen nähtiin opinnot, silloinkin kun ne kestävät vuosia (Mangrio, Slobodan & Carlson 2019, 6). Huonolla kielitaidolla työn löytymisen mahdollisuudet ovat heikot, kun taas paremmalla kielitaidolla mahdollisuudetkin paranevat. Työllistyminen antaa sekin omalta osaltaan lisää elementtejä kotoutumiseen esimerkiksi taloudellisen tilanteen paranemisen vuoksi. Sen kautta voi osallistua paremmin harrastuksiin tai muihin aktiviteetteihin ja näin saada lisää mahdollisuuksia osallistumiseen ja kotoutumiseen (Pohjola 2016, 78.) Työllistyminen vaikuttaa itsenäisyyteen, kun ei tarvitse elää yhteiskunnan tukien varassa. Nopea työllistyminen on siten kotoutumiseen vaikuttava edistävä tekijä. Mikäli siinä ei onnistuta, se voi vaikuttaa kotoutujan henkiseen hyvinvointiin ammatti-identiteetin ja yhteiskunnallisen aseman alentumisen myötä (Schubert 2013, 69).

Osallisuus on kotoutumista edistävä tekijä ja siihen voidaan kotoutumisen osalta lukea erilaisia tekijöitä. Kielitaito on osaltaan merkityksellinen myös osallisuudessa, sillä sen kautta voidaan solmia suhteita kantaväestöön. Kulttuurin tuntemus, tärkeä kommunikointitavat, suomalaisten tapojen tunteminen sekä suomalaistan ystävien saaminen lisää paitsi verkostoja ja valtakulttuuriin kuulumisen tunnetta ja osallisuutta, edistää vastaavasti omalta osaltaan kielitaidon paranemista (Pohjola, 2016, 57.) Paikallisille tavoille oppiminen on yhteiskunnan osana olemista ja siten osallisuutta lisäävä tekijä. Sosiaalisten verkostojen kautta myös työllistymisen mahdollisuudet ovat paremmat.

Terveys on tärkeä kotoutumista edistävä tekijä, joka on myös otettava huomioon (Mangrio ym. 2019, 4). Sekä fyysinen että psyykinen terveys vaikuttaa jaksamiseen ja mielialaan ja on siten edistävä tekijä kotoutumisessa. Maahanmuuttajat ovat monissa tapauksissa joutuneet lähtemään hyvin lyhyelläkin varoitusajalla ja kaikki on muuttunut hetkessä. Heillä voi olla traumoja menneestä, joka ilmenee monin eri tavoin mielenterveyden ongelmista fyysisiin ongelmiin. Lisäksi huoli kotimaahan jääneistä perheenjäsenistä on henkisesti rasittavaa, samoin kuin ikävä heitä kohtaan. Kotoutumisessa ja sen edistämässä on tärkeää huomioida maahanmuuttajan psykofyysinen terveydentila jo prosessin alkuvaiheessa. Mangrio ym. (2019) toteavat tutkimuksessaan, että terveys itsessään on ihmisoikeus sekä oletusarvo osallisuudelle yhteiskunnan jäsenenä. Hyvä terveys on edellytys työllistymiselle ja sosiaaliselle integraatiolle yhteiskunnassa ja siten perustavanlaatuinen tekijä sosiaaliselle verkostoitumiselle uudessa yhteiskunnassa (Mangrio ym. 2019, 5).

Vastaanottava yhteiskunta itsessään on kotoutumista edistävä tekijä. Tämän yläkategorian alle tutkimuksista nousi esiin useampi tekijä, joihin maahanmuuttaja itse ei voi vaikuttaa, mutta ne ovat aineiston mukaan kotoutumista edistäviä tekijöitä. Viranomaistahot voivat omalla toiminnallaan vauhdittaa kotoutumista ja edistää sitä poistamalla yksilön kotoutumiseen vaikuttavia esteitä. Nielsenin ja muiden (2017) tutkimuksessa Tanskan kansalaisuuden saaneet tunsivat itsensä tervetulleiksi, tunsivat rauhaa ja osallisuutta. Vastaavasti maahanmuuttajat ilman Tanskan kansalaisuutta tunsivat menettäneensä identiteettinsä, olevansa taakkana yhteiskunnalle ja elävänsä kuin ”ei kenenkään” – maalla. Kansalaisuuden saaminen ja nopea perheenyhdistäminen ovat kotoutumista edistäviä tekijöitä, joihin vastaanottava yhteiskunta voi vaikuttaa. Nopealla perheen yhdistämisellä edistetään kotoutumista, koska esimerkiksi mielenterveyteen vaikuttava huoli toisessa maassa olevista perheenjäsenistä poistuu. (Mangrio ym. 2019, 4.)

Byrokratia on myös kotoutumista edistävä tekijä, johon vastaanottava yhteiskunta voi vaikuttaa. Karayilanin (2017) tutkimuksessa byrokratia nousi esiin edistävänä ja myös estävänä tekijänä riippuen siitä, kummalla tavalla se on koettu. Byrokratia ja vallitseva kotouttamispolitiikka sekä sen perusteella tarjotut kotoutumisen toimenpiteet tähtäävät kotoutumisen edistämiseen eniten kielitaidon ja työllistymisen osalta. Maahanmuuttajissa on kuitenkin monessa eri elämäntilanteessa ja iässä olevia ihmisiä ja byrokratia voi kohdella heitä eri tavoin (Pohjola, 2016, 56). Vastaanottava yhteiskunta voi edistää kotoutumista yksilöllisillä kotouttamisohjelmilla eri elämäntilanteissa silloinkin, kun tavoitteena ei voi olla välitön työllistyminen.

Kotoutuja itse nousi esiin kotoutumista edistävänä tekijänä maahanmuuttajien omissa kertomuksissa. Sekä kielitaidon että opiskelun osalta kotoutujalla itsellään on merkittävä rooli ja kotoutumista edistävinä tekijöinä nähtiin ahkeruus ja rohkeus, mutta myös vahvuus, luovuus, nopeus, täsmällisyys ja kohteliaisuus. Riittävän kielitaidon saavuttamisen, opiskelujen ja työllistymisen eteen on nähtävä vaivaa ja se on kotoutujan itsensä vastuulla yhtä lailla. Esimerkiksi ahkeruus työharjoittelussa työllistymisen onnistumiseksi on tärkeä asia, jolla itse voi vaikuttaa kotoutumisen edistymiseen (Karayilan 2017, 21). Motivaatio ja halu kotoutua ovat asioita, joihin vain maahanmuuttaja itse voi vaikuttaa. Yhteiskunta voi tarjota välineitä, keinoja ja mahdollisuuksia kotoutumiseen ja poistaa esteitä sen tieltä, mutta lopullinen kotoutuminen on maahanmuuttajan itsensä vastuulla.

5.2 Hankkeissa kehitetyt kotoutumista edistäviä käytäntöjä

Useimmat hankkeissa kehitetyt tai kokeillut mallit vastasivat johonkin kotouttamista edistävään tekijään. Hankkeen tai kokeilun mittakaavat olivat hyvin erilaisia ja osa toteutettiin vastaavien viranomaisten toimesta osana omaa vastuualueetta ja osa taas oli toteutettu pienimuotoisesti yhdessä kaupungissa tai kolmannen sektorin toimesta.

Kotoutumisen hyvät käytännöt ovat tutkimusaineiston perusteella käytännön läheisiä ja yhteistä kaikille oli niiden vilpittömän pyrkimyksen edistää kotoutumista ja joustavoittaa tai helpottaa maahanmuuttajien polkua kohti työelämää, koulutusta tai kielitaitoa. Monet käytännöistä olivat myös yhteisöllisiä ja perustuivat vapaaehtoistoimintaan. Erilaiset tuutorointi- tai mentorointimallit olivat todetusti hyviä käytäntöjä ja niitä voidaan käyttää räätälöidysti eri asiakasryhmille. Työllistymisen edistämiseen ja nopeuttamiseen liittyi myös paljon hyviä käytäntöjä ja malleja.

Työelämään pääsyn edistämisen osalta KIITO- hanke on hyvä esimerkki. Se pohjautuu maahanmuuttajan olemassa olevaan osaamiseen ja sen hyväksi käyttämiseen sekä kielen oppimiseen työpaikalla. Vasta sen jälkeen on vuorossa seuraava sopivaa palvelua, joka oli kotouttava valmennus tai kotoutuminen työpaikalla. Palvelut räätälöitiin edistämään osallistujan ammatillista kehittymistä, suomen kielen oppimista, työelämän pelisääntöjen omaksumista ja integroitumista osaksi suomalaista yhteiskuntaan. Kielen opetus perustui kokemukselliseen oppimiseen tässä ja nyt – tilanteissa. (Härkönen, 2019, 56). Kiito – hankkeen puitteissa koettiin myös sopeutumisen suomalaiseen yhteiskuntaan ja tietojen suomalaisesta yhteiskunnasta lisääntyneen, mikä omalta osaltaan edistää kotoutumista. (Härkönen 2019, 32). Myös Pohjola (2016, 68) viittaa tutkimuksessaan Marja Tiilikaisen Arjen islam- tutkimukseen (2003), jonka mukaan maahanmuuttajien kielitaito oli kehittynyt paremmin työssä kuin kursseilla, koska kurssilla yksilöllisiä tarpeita ei voida huomioida.

Muualla Euroopassa työllistymistä edistäviä hyviä käytäntöjä ovat esimerkiksi Ruotsissa toteutettu ”matching”. Siinä työvalmentajan avulla edistetään työntekijän osaamisen sekä työpaikan ja työtehtävien kohtaantoa. Työskentelytavan perusajatuksena on muodostaa toisiaan vastaavia pareja työnhakijoista ja työpaikoista. Työhönvalmentajat pyrkivät muodostamaan ”vakanssipankin” ja ”osaamispankin”, joiden kautta rekrytointi ja työllistyminen on sujuvampaa. Skotlannissa puolestaan hyvä käytäntö on ”work shadowing”, jonka kautta maahanmuuttaja pääsee tutustumaan työympäristöihin ja työtehtäviin uudessa maassa. Samalla hän saa verkostoja, suosituksia ja työkokemusta. Sen yhteydessä voi olla myös työpaikalla tapahtuvaa kielenopetusta ja maahanmuuttaja voi tuetusti kokeilla myös itse työtehtäviä. Hollannissa käytetään osallistumisen tikapuita, jossa palkkatyöhön edetään neljän väliportaan kautta. Maahanmuuttajia tuetaan ensin kanssakäymiseen muiden kanssa, sen jälkeen ohjataan harrastus- tai urheilutoiminnan pariin. Seuraavalla portaalla ovat työtehtävät vapaaehtoistyössä tai työharjoittelussa ja sitten avoimille työmarkkinoille pääsy palkkatuen avulla. (Pönni 2013, 51-52.)

Palveluihin pääsyn osalta matalan kynnyksen palvelukeskukset ovat toimivia ja vastaavat kotouttamisen edistämiseen monipuolisuudellaan. Vapaaehtoistoiminta sisältyy usein palvelukeskusten toimintaan, samoin kuin eri toimijoiden sektorirajat ylittävä yhteistyö. Hervannan Kototori on TEKO-hankkeen myötä muodostunut palvelukeskus, joka toimii yhden luukun periaatteella. Samasta paikasta saa ilman ajanvarausta tarvitsemansa palveluohjauksen ja neuvonnan ja siellä on säännöllisesti myös muiden toimijoiden palveluita, kuten Kela tai terveysaseman henkilökuntaa.

Vapaaehtoistoiminta itsesään on osallistavaa ja Hervannan Kototori on tästä erinomainen esimerkki. Sen kautta maahanmuuttaja voi saada voimaantumisen kokemuksia ja Kototorin vapaaehtoistyön kautta monet etenivät kieliharjoitteluun, työharjoitteluun, opintoihin ja työelämään (Popova 2019, 117). Kototori alkoi myös käytännöllisyytensä vuoksi laajentua ja siitä tuli yli sektorirajojen toimiva paikka. Vapaaehtoisuuteen perustuvan toiminnan kautta Kototorin kautta tarjottu ryhmätoiminta muotoutui monipuoliseksi ja toiminta levisi edelleen esimerkiksi asuinyhteisöihin. Kototori on nykyään olennainen osa Tampereen palveluverkostoa. Sektorirajat ylittävän yhteistyö on asiakaslähtöistä, resurssitehokasta ja yhteisöllistä oppimisprosessia tukevaa (Popova 2019, 120).

Matalan kynnyksen palvelukeskusten monipuolisuutta kuvaa myös Lappeenrannan Momentti- palvelukeskus, jossa autetaan esimerkiksi kielitaidon kehittämisessä, mutta esimerkiksi myös työharjoittelupaikkojen etsimisessä. Työnhakuedellytysten parantamisen tähtäävät työnhakutapahtumat ja työelämään ja työlainsäädäntöön liittyvää koulutus ovat esimerkkejä palvelukeskuksen tarjonnasta. Lisäksi vertaistuen tarjoaminen omalla kielellä vastaa osallisuuden tarpeeseen, kun maahanmuuttaja saa tuoda esiin omia näkökulmia tilanteeseensa. (Pönni 2013, 17). Momentin tiloissa on toteutettu toista kotoutumista ja työllistymistä edistävää MaTTi – projektia. Sen tarkoituksena on auttaa maahanmuuttajia työ- ja harjoittelupaikan etsimisessä, parantaa osallisuuttaan yhteiskunnassa, kehittää työelämävalmiuksia sekä estää syrjäytymistä omatoimisuuden keinoin. Keskuksessa tarjotaan suomen kielen kursseja henkilöille, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua muille suomen kielen kursseille, kuten lasten kanssa kotona olevat äidit. Pienryhmätoiminta on antanut naisille mahdollisuuden päästä hetkeksi pois kotoa, solmia kontakteja, saada tietoa ja samalla oppia uusia asioita. (Pönni 2013, 30- 33.).

Sosiaalisten verkostojen ja tiedon jakamisen hyviä käytäntöjä ovat esimerkiksi palvelukeskuksia pienempimuotoinen matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Lähiötalo- malli on hyvien käytäntöjen listalla ja se tarjoaa kohtaamisia ja apua arkeen. Kantavana ajatuksena on saada apua ja ohjausta käytännön asioihin, tavata muita ihmisiä ja tutustua kantaväestöön kodinomaisessa ilmapiirissä. Lähiötalo- mallin kautta voi tuntea itsensä tervetulleeksi. Keskustelevat, dialogiset Mini ABC- luennot ovat esimerkki tiedon jakamisesta ja kielitaidon edistämisen hyvästä käytännöstä. Usean toimijan yhteistyönä luodut harrastemessut tuovat esiin tietoa paikallisista harrastusmahdollisuuksista ja niiden toiminta konkretisoituu. Messujen ohessa toiminnasta kiinnostuneisiin voi luoda

kontaktin, jonka avulla osallistumisen kynnyksen madaltuu. (Perhelähtöisen kotoutumisen hyvät käytännöt 2016.) Harrastukset ja erilaiset vapaa-ajan viettimähdollisuudet ovat tärkeä osa kotoutumista, kuten myös Pohjolan (2016, 61) tutkimuksessa kävi ilmi.

Mentorointi tai tuutorointi toimivat myös sosiaalisten verkostojen, tiedon jakamisen ja kielitaidon edistämisen saralla. Niistä on olemassa eri malleja eri asiakasryhmille räätälöitynä. Tanskassa mentorointia käytetään kotoutumisen edistämässä monella tavalla sosiaalityöntekijöiden, vapaaehtoisten tai työhallinnon ostopalvelun kautta. Tavoitteena on oman osaamisen, ajan ja tietämyksen jakaminen toiselle ihmiselle tämän tietämyksen ja taidon lisäämiseksi (Pönni 2013, 52.) Mentoritoiminnan tavoitteena voi olla esimerkiksi sosiaalisten verkostojen luominen (FIKA mentoritoiminta), työelämässä tarvittavien valmiuksien vahvistaminen vertaismentoroinnin menetelmin (Maahanmuuttajien mentorointi toisella asteella), kielitaidon vahvistaminen ja lisätä osallisuutta, vuorovaikutustaitoja ja väestösuhteita eri kielisten välillä (Kielikaverit-toiminta). Mentoritoimintaa on suunnattu myös eri ryhmille, kuten opiskelijoille tai maahanmuuttajajaisille. (Mentoroinnin hyvät käytännöt 2019.) Kulttuurituutoroinnin malli on kehitetty KAMUT-hankeessa, joka tulee maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita yhteisöön integroitumisessa. Mallissa käytettiin vertaisohjausta monikulttuurisuuden tunnusmerkein, sillä mallissa valtaväestön edustaja auttaa maahanmuuttajaa. Kulttuurin tutustuttaminen tapahtuu arjen avulla sekä järjestämällä suomalaisen kalenteriin ajankohtaisesti kuuluvia juhlia, kuten vappu tai joulu. Muutoin tutorit tukevat opiskelujen aikana tarvittavissa asioissa, kuten työharjoittelussa tai ammattisanastossa. (Pönni 2013, 36.) Hyviä käytäntöjä mentoroinnin osalta on myös maahanmuuttajajaisille eri koulutustaustat huomioiden. MONIKA-naisten toteuttamassa mallissa mentorin saa toivomiinsa asioihin, esimerkiksi työelämä-, kieli-, tai harrastusmentori.

Monet toimivat käytännöt tähtäävät **kielitaidon parantamiseen**. KOTIVA-kielikurssit ovat kotoutumisen osaamiskeskuksen kevään 2018 hyvien käytäntöjen listalla. KOTIVA-kurssit ovat mahdollistaneet opiskelujen aloittamisen sellaisille henkilöille, jotka eivät ole voineet osallistua kotoutumiskoulutukseen tai se on jäänyt heiltä kesken. Tällä tavoin pyritään auttamaan kotivanhempia eteenpäin vanhempainvapaiden jälkeen. Eriyisen menestyksestä oli kurssien sisältö, joka tarjosi toiminnallista suomen kielen taitoa, yhteiskuntatietoa ja jatko-ohjausta. Osallistujilta saatu kurssipalaute oli erittäin myönteistä. (Ramboll Management Consulting 2017, 7-8.) Tällaiset kielikurssit vastaavat suoraan tarpeeseen, sillä myös Pohjolan (2016, 72) tutkimuksessa kävi ilmi, että kotona

lapsen kanssa voivat joutua odottamaan kielikurssille pääsyä pitkäänkin, joka aiheuttaa turhautumista ja kotoutumisen hidastumista. Kielikaveritoiminnassa parit opettavat toisilleen omaa äidinkieltään ja tyypillisesti kieliparit muodostuvat suomen kielisistä ja maahanmuuttajista. Samalla opitaan paitsi kieltä, toiminta edistää myös osallisuutta, vuorovaikutustaitoja ja hyviä väestösuhteita. (Mentoroinnin hyvät käytännöt 2019.)

Terveysten vastaavia hyviä käytäntöjä aineistosta nousi esiin vähemmissä määrin, mutta esimerkiksi hyvästä käytännöstä on alkuinfot maahanmuuttajille mielenterveydestä ja psyykkisestä sopeutumisesta kotoutumisen alkuvaiheessa. Elämässä tapahtuneet mullistavat muutokset vaikuttavat ihmisen psyykeen ja myös traumakokemukset voivat aktivoitua. Serene- hankkeessa kehitetyt alkuinfot jakavat tietoa prosessista ja luonnollisista reaktioista kotoutumisen eri vaiheissa. Vastaa- vasti tietouden kautta puhumisen ja avun hakemisen kynnyks madaltuu. (Hyvät käytännöt 3. sektori 2016.)

6 Johtopäätökset

Kotoutumista edistävät tekijät kietoutuvat toisiinsa ja ovat yhtä mutkikkaita kuin elämä ja ihmiset itsekkin. Kotoutumista edistävillä tekijöillä on kuitenkin tutkimustuloksen mukaan tärkeysjärjestys ja kielitaito on niistä tärkein ja useimmin mainittu. Riittävä kielitaito avaa uusia ovia ja tarjoaa mahdollisuuksia opintoihin ja työllistymiseen ja sitä kautta reittiä yhteiskunnan osallistuvaksi jäseneksi. Kotoutumista edistävät asiat ovat paljolti samoja kuin kenen tahansa kantaväestön elämään vaikuttavat tekijät – perhe, ystävät, toimeentulo, terveys, osallisuus eli tunne siitä, että on osa yhteiskuntaa. Ihminen on psykofyysinen kokonaisuus ja se on huomioitava myös kotoutumisessa. Mennyt elämä ja siitä luopuminen, uuden elämän aloittaminen uudessa yhteiskunnassa huolenpainaessa kotimaahan jääneistä perheenjäsenistä ovat mieltä kuormittavia asioita, jotka eivät voi olla vaikuttamatta kotoutumiseen ja sen edistymiseen. Mieltä painavat huolet voivat ilmetä myös somaattisesti, joten kokonaisvaltaisen terveyden huomioiminen on kotoutumista edistävää. Hyvä terveys on perustavan laatuinen tekijä kotoutumisessa, sillä sen kautta esimerkiksi työllistyminen, osallisuus ja sosiaalisen verkoston luominen mahdollistuvat.

Vastaanottavan yhteiskunta voi omalta osaltaan edistää kotoutumista poistamalla byrokratiaa ja nopeuttamalla esimerkiksi kansalaisuuden saamista tai perheen yhdistämistä, jotka kaikki ovat ko-

toutumista edistäviä tekijöitä tutkimustulosten perusteella. Vastaanottavan yhteiskunnan on tärkeää edistää kotoutumista kaikissa elämäntilanteissa ja ikäluokissa, sillä esimerkiksi osallisuus ja kielitaito ovat yhtä tärkeitä niin vanhoille maahanmuuttajille kuin lapsen kanssa kotona odottaville tai työelämään tähtäävillekin. Maahanmuuttaja itse omalla toiminnallaan on myös vastuussa kotoutumisestaan, kuten tutkimusaineistossa tuli ilmi. Tämä todentaa myös kotoutumisprosessin kaksisuuntaisuutta, kuten alkuosan teoreettisessa viitekehyksessä on tuotu esiin. Tutkimusaineistossa tuli esiin maahanmuuttajien oma halu ja innokkuus maan kielen oppimiseen ja sen kautta työllistymiseen ja edelleen yhteiskunnan täysivaltaiseen jäsenyyteen. On tärkeää huolehtia siitä, että vastaanottava yhteiskunta ei omilla toimillaan tai byrokratiallaan hidastaisi tätä toimintaa, vaan päinvastoin nopeuttaisi ja mahdollistaisi kotoutumista edistäviä tekijöitä mahdollisimman paljon kotoutumisprosessin alkuvaiheessa.

Kotoutumista edistävät tekijät ovat osittain sama kolikon eri puolia. Kokonaisvaltainen terveys antaa mahdollisuudet motivaatioon ja jaksamiseen, kielen oppimiseen ja tehokkaaseen kotoutumisprosessiin. Kielitaito taas mahdollistaa työllistymisen, osallisuuden ja tunteen yhteiskunnan jäsenyydestä. Vastaanottava yhteiskunta voi omilla toimillaan vauhdittaa kotoutumista, yhtä lailla kuin maahanmuuttaja itse omalla motivaatiollaan ja halullaan kotoutua uuteen maahan. Edistävät tekijät ovat siten monitahoinen kokonaisuus, jonka eri puolia tarvitaan toisten tekijöiden edistämiseen ja kokonaisvaltaisen kotoutumisen onnistumiseen.

Hankkeissa kehitetyt hyvät käytännöt vastaavat varsin hyvin kotouttamista edistäviin tekijöihin. Tutkimustulosten perusteella monet hyvät käytännöt rinnastuvat osallisuuden, kielitaidon tai työllistymisen edistymisen teemoihin. Aineistosta kävi ilmi, että myös kotoutumisen psykologiseen prosessiin on jo osattu kiinnittää huomiota ja jakaa siitä tietoa maahanmuuttajille itselleen. Merkittävää on, että kaikki kokeilut ja mallit saivat erinomaisen hyvää palautetta maahanmuuttajilta itseltään. Maahanmuuttajien tyytyväisyys palveluun tai toimintaan suuntautuu erityisesti kielitaidon, tiedon lisääntymisen ja oman oppimisen osuuteen. Tässä tulee ilmi maahanmuuttajien oma motivaatio kotoutua ja työllistyä.

Hankkeiden kautta tehdyt kokeilut ja niistä muodostuneet hyvät käytännöt ovat hyvin moninaisia. Osa vastaa ihmisten tarpeisiin aivan ruohonjuuritasolla ja isompien toimijoiden osalta kokeilua on tehty paljon suuremmalla massalla. Erilaiset mentoroinnin muodot eri kohderyhmille kielitaidon

kartuttamisesta harrastustoiminnan edistämiseen ja kulttuuriin tutustuttamiseen ovat usein hyviä käytäntöjä, jossa samalla voi tutustua kantaväestöön, oppia kieltä ja tapoja sekä edistää vuorovaikutussuhteita. Isommalla mittakaavalla tehdyt hankkeet esimerkiksi viranomaisen omassa toiminnassa pyrkivät puolestaan edistämään ja joustavoittamaan maahanmuuttajien tilannetta monipuolisesti ja hankkeiden sisällä voi toimia pienempiä, eri asiakasryhmille suunnattuja projekteja.

Tämä kuvaa hyvin hankkeiden kautta tapahtuvan kehitystyön tärkeyttä, sillä hyvät käytännöt syntyvät usein päivittäisessä arjessa ja tarpeen sanelemana. Hankkeissa on saatu hyviä tuloksia ja käytäntöjä, mutta ne saattavat myös jäädä vain kokeilun asteelle. Kotoutumista voitaisiin edistää, jos hankkeissa kehitettyjä hyviä malleja työstettäisiin edelleen eikä sen jatko ja käytäntöön juurruttaminen olisi kiinni aina vain uudesta rahoituksesta seuraavan hankkeen tai muun tuen muodossa.

Kotoutumista edistävät tekijät tulivat tässä opinnäytetyössä esiin omina tekijöinä, mutta laajemmin katsottuna ne kaikki voisivat kuulua myös osallisuuden käsitteen alle. Osallisuutta kotoutumisen osalta pohdittaessa voidaan erottaa asiakkaan erilaiset roolit siinä. Osallisuus kotoutumisen osalta voi olla siis osallistumista (johonkin palveluun tai hankkeeseen) tai osallisuutta syvemmissä merkityksessä, jolloin se sisältää myös voimaantumisen, sitoutumisen tai vaikuttamisen elementtejä. Osallistuminen on siten prosessi ja keino sosiaalisen osallisuuden edistämiseen (Leeman ym. 2016, 587 -590.) Edellä olevaan peilaten kotoutumisen toimenpiteeseen osallistuminen itsessään on kotoutumista edistävä tekijä, koska se johtaa osallisuuteen laajemmin, esimerkiksi kielitaidon, työelämään pääsyn tai sosiaalisten verkostojen kautta. Sosiaalinen osallisuus laajana käsitteenä tarkoittaa mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Sosiaalinen osallisuus on myös objektiivista ja eri yksilöt voivat kokea saman asian eri tavalla. Kuitenkin osallisuus on paitsi tunnetta johonkin kuulumisesta, myös eri tasoilla ja eri sisällöillä tapahtuvaa toimintaa. (Leeman ym. 2016, 589-590.) Kotoutuminen on siten hyvin monella tasolla tapahtuva prosessi, jonka monet osatekijät edesauttavat toisen osatekijän toteutumisesta ja laajasti katsottuna ne kaikki tähtäävät kokonaisvaltaiseen osallisuuden kokemukseen.

7 Pohdinta

7.1 Tulosten arviointi ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen alussa esitetty teoriatausta nivoutuu varsin hyvin tutkimuksessa saatuihin tuloksiin. Teoreettisessa viitekehyksessä tuotiin ilmi maahanmuuttajien hyvin heterogeeninen joukko ja siten kotoutumisprosessi on erilainen eri yksilöillä. Tutkimustulokset olivat samassa linjassa aiempien tutkimusten kanssa esimerkiksi kielitaidon, työllistymisen ja osallisuuden osalta. Tuloksissa nousi kuitenkin esiin myös terveyden merkitys koskien sekä mielenterveyttä että fyysistä terveyttä. Myös vastaanottavan yhteiskunnan vaikutus kotoutumista edistävänä tekijänä nousi esiin ja yksilölliset kotoutumisen polut, nopea perheen yhdistäminen kansalaisuuden saaminen ovat asioita, jotka eivät ensimmäisenä nouse esiin kotoutumisesta puhuttaessa. Oman perheen läsnäolo, huolen ja ikävän puuttuminen sekä passin saaminen ovat asioita, jotka rauhoittavat mieltä ja avaavat siten voimavaroja kotoutumisen muille osa-alueille. Kotoutuja itse kotoutumista edistävänä tekijänä tuli esiin ja nivoutuu yhteen Berryn akkulturaatioteoriaan (kuviot 2), jonka mukaan yksilö myös itse valitsee kulttuuriin sopeutumisen tason. Kielitaito korostuu usein tärkeänä kotoutumista edistävänä tekijänä, mutta Agerin ym. (2008) tutkimuksessa maahanmuuttajat itse korostivat myös laaja-alaista kulttuurin ja tapojen tuntemusta tärkeänä kotoutumisen osalta. Laajemmassa kotoutumisen käsitteessä kansalaisuus on yksi tekijä (Ager ym. 2008) ja samoin tässä tutkimuksessa sen arvo kotoutumisessa tuli esiin.

Vastaanottavan yhteiskunnan toteuttama kotouttamispolitiikka on tärkeä ja tavoitteena Suomessa on selkeästi maahanmuuttajan työllistyminen. Tämä voi kuitenkin johtaa siihen, että vanhemmat maahanmuuttajat voivat jäädä ilman palveluita, koska ovat työkyvyttömiä ja/tai vanhoja. Myös pienen lapsen kanssa kotona oleva voi joutua odottamaan kotouttamisen ja kielikurssin alkamista pitkään. Tämä taas johtaa puutteelliseen kielitaitoon ja jopa ahdistukseen siitä, että on muiden varassa ja edelleen osattomuuden tunteeseen. Kotoutumisen mahdollisuus erityisesti kielitaidon ja osallisuuden vuoksi tulisi tarjota kaikille huolimatta iästä tai työkyvystä. On hyvä muistaa, että huonosti kotoutuneet, esimerkiksi ulkopuolisuuden ja kielitaidon puutteen vuoksi, voivat kärsiä mielenterveyden ongelmista. Vastaanottavan yhteiskunnan tulee tunnistaa myös vanhempien ja lasten kanssa kotona olevien maahanmuuttajien erilaiset tarpeet. Kotoutuminen ei siten voi olla vain työllistymistä, vaan kokonaisvaltaista elämäntilanteen huomioimista ja kotoutumisen polku-

jen luomista sen perusteella. Seuraava valtion kotouttamisohjelma vuosille 2020-2023 onkin tarttumassa tähän asiaan, sillä yksi sen tavoitteleman kotouttamismallin osa-alue on palveluiden ulkopuolelle jäävien kotoutumisen vahvistaminen (Selonteko kotouttamisen uudistamistarpeista 2020). Samoin hankkeissa kehitetyt käytännöt pyrkivät vastaamaan tarpeeseen tarjoamalla kielen oppimisen mahdollisuuksia myös heille, jotka elämäntilanteestaan johtuen eivät ole päässeet kotouttamisen toimenpiteisiin.

Työllistymistä edistävissä käytännöissä tuli selkeästi esiin, että työ on hyvä kotouttaja ja myös kielitaidon edistäjä. Kuitenkin iso osa maahanmuuttajista ei työllisty vakituisesti harjoittelun tai kokeilun jälkeen. Hyvät kokeilut ja hankkeet eivät yksinään riitä, vaan työllistymisen pitäisi olla pitkäkestoisempaa. On tärkeää yrittää vaikuttaa myös työnantajien asenteisiin ja tarvittaessa tukea maahanmuuttajien pidempikestoista työllistymistä esimerkiksi palkkatuen tai muiden tukien muodossa pidempään. On syytä pohtia työllistymisen osalta sitäkin, onko natiivitason kielitaito aina tarpeen, vai voitaisiinko työpaikalla edistää maahanmuuttajan tilannetta esimerkiksi ”kielikummin” avulla. On selvää, että kun kielitaitoon panostetaan työllistymisen alkuvaiheessa työpaikalla, niin sen tarve koko ajan vähenee. Tätä voitaisiin tukea yhteiskunnan puolesta voimakkaammin ja pidempään. Näin kotoutumista edistäviä tekijöitä voitaisiin toteuttaa samaan aikaan pidempikestoisesti oikeassa työssä. Työllistymisen osalta pohdittavaksi jää myös seikka, miksi työnantajat eivät aina jatka maahanmuuttajien työsuhteita onnistuneista kokeiluista tai harjoitteluista huolimatta.

Hankkeissa kehitetyt hyvät käytännöt vastasivat monella eri tasolla kotoutumista edistäviin tekijöihin ja tämän tutkimuksen perusteella on selvää, että arjen tasolla todella yritetään pureutua kotoutumisen juurisyihin ja edistää sitä. Työllistymiseen, osallisuuteen ja kielitaidon kohentamiseen tähtäävät käytännöt olivat hyvin edustettuina ja aineistosta nousi esiin myös muualla Euroopassa käytettyjä keinoja, kuten ”work shadowing” ja ”matching”. Erilaiset kieli-illat, kielikaverit ja tuutorointi- ja mentorointimallit ovat käytäntöjä, jotka edistävät samaan aikaan sekä sosiaalisia verkostoja että osallisuuden kokemusta ja kielitaitoa. Erinomaisena esimerkkinä hyvästä käytännöstä nousi myös tiedon jakaminen kotoutumisen psyykkisestä prosessista ja sen vaikutuksista ihmisen mieleen. Tällaista käytäntöä on tärkeää juurruttaa laajemminkin. Iso osa maahanmuuttajista tulee kulttuureista, joissa mielenterveyden ongelmista ei juurikaan puhuta eikä niistä siten arjen tasolla paljon tiedetä. Tiedon kautta maahanmuuttaja voi itsekin pohtia omia reaktioitaan ja kenties

saada sysäyksen avun hakemiseen ja siten edistää omaa kotoutumisen prosessia. Kotoutumisen käytännöt ja hankkeet ovat niin monimuotoisia, että kotouttamisessa myös viranomaisten ja eri palvelukentällä työskentelevien tulisi tuntea ”ruohonjuuritason” toimintoja omassa kaupungissaan ja tarvittaessa ohjata niihinkin. On syytä pohtia, millä tavalla yhteiskunnan tarjoaman palveluverkoston osaaminen ja tietous palveluista, hankkeista ja mahdollisuuksista saadaan tarpeeksi hyvälle tasolle.

Vastaanottavan yhteiskunnan osalle jää siten myös sen tarjoaman palveluverkoston osaaminen kotoutumisen eri vaiheissa. Maahanmuuttaja voi kokea suurta epätietoisuutta varsinkin kotoutumisen alkuvaiheessa eikä välttämättä tiedä viranomaisten eri rooleja ja vastuita. Tässä kohden kotoutumisen edistämisen näkökulmasta korostuu tiedottaminen, viranomaisten osaaminen kotoutumisen asioissa ja maahanmuuttajien ohjaaminen oikeisiin palveluihin omasta työnkuvasta huolimatta. Tämän vuoksi olisi järkevää kouluttaa sosiaalialan henkilöstöä laajemmin tunnistamaan kotoutumisprosessin vaiheita ja siten edistää osaamista palveluverkoston tasolla. Tällä tavoin lisätään myös luottamusta viranomaisiin.

Uusilla ajattelumalleilla ja rohkeasti kokeilemalla erilaisia toimintatapoja ei voi olla löytämättä hyviä käytäntöjä. Vastaanottavan yhteiskunnan vastuulla on pitää ne käytössä myös hankerahoituksen päättymisen jälkeen ja juurruttaa niistä saatuja hyviä käytäntöjä laajemmin eri kaupunkeihin ja kuntiin. Kotouttaminen maksaa aina rahaa. Toisaalta onnistunut kotouttaminen maksaa rahaa alkuvaiheessa, mutta lopputuloksena on uusi ja oman kortensa kekoon kantava kansalainen. Väärässä kohdassa säästetyt resurssit johtavat huonoon kotoutumiseen ja maksavat yhteiskunnalle yhtä lailla tai enemmän, kun sitä myöhemmin paikataan. Vastaanottavan yhteiskunnan on hyvä huomata, että yhdessä hyvä tulee, kuten monet hyvät käytännöt ovat jo näyttäneet. Parhaat käytännöt nousevat arjesta ja ihmisten arjesta kotoutuminenkin tapahtuu.

Aika muuttaa maailmaa ja väistämättä Suomestakin on alkanut muotoutua monikulttuurinen maa. Omat lapsemme elävät jo nyt täysin eri maailmassa, jossa koulu- ja työkaverit ovat erikielisiä ja kohtaisin kuka mistäkin. Kotoutumisen toimenpiteet ja niiden tavoitteet muokkautuvat yhtä lailla ajan kuvan mukaan, uusiutuvat ja saavat erilaisia muotoja tutkimustiedon ja käytännön kokeilujen kautta.

Jatkotutkimuksen aiheita ovat työllistymiseen liittyvät seikat koskien maahanmuuttajien työllistymistä. Mitä ovat ne seikat, minkä vuoksi työnantaja ei jatka maahanmuuttajan työsuhdetta, vaikka harjoittelu tai kokeilu olisi onnistunut? Asenneilmastoon vaikuttamisen vuoksi on tärkeää selvittää tähän vaikuttavat tekijät, jonka jälkeen niihin voidaan paremmin kohdentaa tilannetta edistäviä toimenpiteitä. Hankkeissa on kehitetty paljon hyviä käytäntöjä, mutta hankerahoituksen vuoksi ne ovat usein määräaikaista ja hyvistä tuloksista huolimatta ne voivat jäädä vain kokeiluksi. Jatkotutkimuksen keinoin olisi hyvä selvittää, millaisin menetelmin hyvien käytäntöjen juurruttaminen laaja-alaisesti arkeen on mahdollista. Näin ne toimisivat suuremmalle joukolle ja edistäisivät kotoutumista paremmin ja nopeammin.

7.2 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää monia erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Tunnetuimmat termit ovat reliabelius eli mittaustulosten toistettavuus ja validius eli pätevyys (mittaako tutkimusmenetelmä juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata). Ne koskevat termeinä enemmän kuitenkin kvantitatiivista tutkimusta, jonka piirissä ne ovat syntyneet. (Hirsjärvi ym. 2009, 231-232). Laadullisen tutkimuksen osalta luotettavuutta arvioitaessa arvioidaan koko tutkimusprosessia, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse on tutkimusväline ja siten subjektiivinen (Eskola & Suoranta 2008, 208). Aineistojen osalta laadullisessa analyysissä kiinnitetään huomiota aineistojen riittävyyteen, analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen (Eskola ym. 2008, 214).

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineisto muodostuu aiemmin julkaistusta, tutkimusaiheen kannalta merkityksellisestä tutkimustiedosta ja sisältää yleensä kuvauksen aineiston valintaprosessista. Aineiston sopivuuden merkittävin kriteeri on, että sen avulla asiaa voidaan tarkastella ilmiölähtöisesti ja tarkoituksenmukaisesti suhteessa tutkittavaan kysymykseen. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013.) Laadullisen tutkimuksen osalta tutkimuksen luotettavuutta osoittaa tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta sen kaikissa vaiheissa. Laadullisessa aineiston analyysissä keskeistä on luokittelu, joten sekin tulee tarkasti selostaa ja perustella luokittelujen syntyminen. Päätelmien osalta tulee kertoa, millä perusteella tulkintoja esitetään eli tulosten tulkinta vaatii samaa tarkkuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232-233). Luotettavuutta lisää myös se, että opinnäytetyöllä on ohjaaja, joka tarkastaa tutkimusprosessin toteutumisen. Myös opettaja on vastuussa oppilaittensa tekemistä ratkaisuista (Tuomi ym. 2009,

133). Kuitenkin näkökulma vaikuttaa ja samasta aineistosta toinen tutkija voisi päätyä erilaiseen lopputulokseen. Tutkijalla itsellään on aina esiyymmärrys aiheesta, joka suuntaa tutkijan ajatuksia ja ohjaa edelleen tiedon hankinnassa ja päätelmien teossa. Ulkopuolinen arviointi lisää osaltaan tutkimuksen uskottavuutta, kuten myös oman työn itsearviointi ja saattamien julkisen palautteen piiriin. (Aaltio & Puusa 2020, 181-188.) Hyvä tieteellinen käytäntö määrittää tutkimuksen uskottavuutta ja luotettavuutta ja tätä on määritelty Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisussa (2012) seuraavasti: muiden tutkijoiden osuus on asiallisesti tuotu esiin, viittaukset aiempiin tutkimuksiin ja niiden ansioihin ovat oikeat ja tarkat, tutkimustulosten ja käytettyjen menetelmien tarkka raportointi ja tulosten tarkka kirjaaminen ja perustelu.

Opinnäytetyön toteuttamisen eri vaiheet on kirjattu läpinäkyvästi ja selostettu tarkoituksenmukaisella tarkkuudella, samoin luokittelujen syntyminen ja päätelmät on osoitettu taulukon muodossa. Opinnäytetyössä käytetty lähdeaineisto on ammattilaisten tai viranomaisten tuottamaa tai muutoin tunnetuista lähteistä ja tietokannoista peräisin. Lähteet on tuotu tarkasti esiin tutkimuksen lopussa olevassa lähdeluettelossa. Aineiston valinta ja sen kriteerit on esitetty selkeästi ja valittu aineisto on nimetty ja esitetty päätuloksineen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää myös lukijan mahdollisuus seurata tutkijan päättelyä ja nähdä analyysissa käytetyt luokittelut (Eskola ym. 2008, 216). Aineiston valinta, sen analyysi ja päättelyketjut ovat selkeästi näkyvissä tutkimuksessa taulukko – tai kuvioesimerkein, mikä todentaa tutkimuksen luotettavuutta edelleen. Eskola ym. (2008, 216) toteavat, että arvioitavuutta lisää aineistokatkelman esittäminen, josta tulkinta on tehty. Aineiston analyysin osalta taulukoissa on esitetty ilmauksia tutkimusaineistosta, jotka ovat johtaneet esitettyihin tutkimustuloksiin.

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa ei kannata olla liikaa (Eskola ym. 2008, 215) ja aineiston määrään vaikuttaa myös tutkimuksen laajuus. Tutkimus on kirjallisuuskatsauksena tehty opinnäytetyö ja aineiston määrä on siihen suhteutettuna sopiva. Tutkimusprosessin toteutumisen ja ratkaisut on tarkistanut tutkimuksen eri vaiheissa pääohjaaja ja työn loppuvaiheessa myös opinnäytetyön toinen ohjaaja. Tutkimus on siten käynyt läpi arviointia koko prosessin ajan. Tutkimuksen luottavuus on siten verrannollinen yleisiin laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereihin. Tutkimuksessa on käytettyä asianmukaisia lähdeviittauksia ja ne on myös luetteloitu tutkimuksen loppuun lähdeluetteloon, jolloin muiden tutkijoiden osuus on tuotu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti esiin.

Tämä kirjallisuuskatsaus ei vaatinut tutkimusluvan hakemista, koska se ei koske erillistä organisaatiota. Opinnäytetyössä käytettävät dokumentit ovat saatavilla julkisissa tietokannoissa, artikkeleina, kirjoina tai verkkosivustoilla. Näin ollen salassapitokysymykset eivät olleet tässä opinnäytetyössä oleellisia.

Lähteet

Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Julkaisussa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Toim. A. Puusa & P. Juuti. Tallinna: Gaudemus Oy. 177-188.

Ager, A. & Strang, A. 2008. Understanding integration. A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*. Vol.21. Published by Oxford University Press. PDF. Viitattu 7.2.2021. <https://academic.oup.com/jrs/article/21/2/166/1621262>

Berry, J., Poortinga, Y., Segall, M. & Dasen, P. 2002. *Cross-cultural psychology: research and applications (Second, revised edition)*. PDF. Viitattu 7.2.2021. Cambridge University Press. https://www.researchgate.net/publication/245817518_

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino Oy.

Evanoff, R. 2006. Integration in intercultural ethics. PDF. Viitattu 7.2.2021. *International Journal of Intercultural Relations* 30, 421–437. https://www.idrinstitute.org/wp-content/uploads/2018/02/Evanoff_Integration_in_ethics.pdf

Haavikko, A. & Bremer, L. 2009. *Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen*. Suomen mielenterveysseura. Helsinki: SMS Tuotanto Oy.

Hiltunen, S. 2012. *Monikulttuurisuus Euroopan reunamailla*. Julkaisussa *Maahanmuuttajan matka suomalaisen yhteiskuntaan*. Toim. S. Hiltunen. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, 9-19.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sarajärvi, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 18. painos. Porvoo: Kirjayhtymä Oy.

Hyvät käytännöt. 3. sektori. 2016. *Kotouttamisen osaamiskeskuksen verkkosivusto*. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 6.4.2021. <https://kotouttaminen.fi/3.-sektori-alkuvaihe-ja-osallisuus>

Härkönen, E. 2019. *Työssä kotoutumisen koulutus*. Julkaisussa *Työ paras kotouttaja? Työssä kotoutumisen mallin kokeilu Pirkanmaalla 2017–2019*. Raportteja 44/2019. PDF. Viitattu 4.4.2021. Toim. E. Härkönen. Tampere: Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 28-33. <https://www.doria.fi/handle/10024/73908>.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*. *Hoitotiede* 2013. PDF. Viitattu 25.4.2021. <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jamk.fi:2048/se/h/0786-5686/25/4/kuvailev.pdf>

Karayilan, S. 2017. *Kotoutuen osaksi yhteisöä. Maahanmuuttajien kertomuksia kotoutumisesta*. *Kasvatustieteen pro gradu- tutkielma*. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101832/gradu07382.pdf>

Karinen, R. 2020. Kotouttamisen vaikuttavuuden arviointi. Julkaisussa Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet. Tekijä P. Saukkonen. Tallinna: Gaudeamus Oy. 214-223.

Korhonen, S., Julkunen, I., Karjalainen, P, Muuri, A. & Seppänen-Järvelä, R. 2007. Arviointi ja hyvät käytännöt sosiaalipalveluissa. Asiantuntijoiden pohdintoja tulevasta. PDF. Viitattu 24.2.2021. Stakesin raportteja 16/2007. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.

Kotouttamispolitiikka. N.d. Maahanmuuttajien kotouttaminen. Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivusto. Viitattu 17.1.2021. <https://tem.fi/kotouttamispolitiikka>

Kotoutuminen ja osallisuus, 2021. THL verkkosivusto. Viitattu 6.1.2021. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>

Kotoutumisen hyvät käytännöt N.d. Kotouttamisen osaamiskeskuksen verkkosivusto. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 1.3.2021. <https://kotouttaminen.fi/hyvät-kaytannot>

Kotoutumisen kaksisuuntaisuus. 2014. Kotouttamisen osaamiskeskuksen verkkosivusto. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 17.1.2021. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumisen-kaksisuuntaisuus>

Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. 2020. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. ISBN 978-952-327-487-7. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista, 2014. Kotouttamisen osaamiskeskuksen verkkosivusto. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 17.1.2021. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumislaki-ohjaa-kotouttamista>

Käsitteet. 2020. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Työn tueksi. THL verkkosivusto. Viitattu 17.1.2021. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>

Lainsäädäntö. 2014. Kotouttamisen osaamiskeskuksen verkkosivusto. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 17.2.2021. <https://kotouttaminen.fi/lainsaadanto>

L 30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 17.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Leeman, L. & Hämäläinen, R-M. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016): 5). PDF. Viitattu 2.5.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann%26Hamalainen.pdf

Lumio, M. 2011. Hymyn takana – thaimaalaiset maahanmuuttajat, viranomaiset ja kotoutuminen. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Mangrio, E., Slobodan, Z. & Carlson, E. 2019. Refugee women's experience of the resettlement process: a qualitative study. Research article. PDF. BMC Women's health (2019)19:147. <https://janet.finna.fi/Cinahl>.

Mehtonen, T. 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Julkaisussa Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Toim. P. Lundbom & J. Herranen. PDF. Viitattu 17.1.2021. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 13-29. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf>

Mentoroinnin hyvät käytännöt 2019. Kotouttamisen osaamiskeskuksen verkkosivusto. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 5.4.2021. <https://kotouttaminen.fi/mentorointi>

Mäki, J. & Viitala, T. 2018. Hyvät käytännöt. Julkaisussa Työhyvinvoinnin hyviä käytäntöjä. Toim. J. Tuomi. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, 10-12. <https://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/B/107-Tyohyvinvoinnin-hyvia-kaytantoja.pdf>

Mäkisalo-Ropponen, M. 2012. Tavoitteena kotoutuminen – Valtion kotouttamisohjelman 2012-2015 painopistealueita. Julkaisussa Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Toim. S. Hiltunen. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, 20-29.

Niela-Vilén, H. & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Julkaisussa Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Toim. M. Stolt, A. Axelin & R. Suhonen. Turku: Turun yliopisto 23-33.

Nielsen, D., Minet, L., Zeraiq, L., Rasmussen, D. Sodemann, M. 2017. Older migrants in exile: the past holding hands with the present—a qualitative study. *Scandinavian journal of Caring Sciences. Empirical studies*. PDF. <https://janet.finna.fi/Cinahl>.

Perhelähtöisen kotoutumisen hyvät käytännöt 2016. Kotouttamisen osaamiskeskuksen verkkosivusto. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 5.4.2021. <https://kotouttaminen.fi/perhelahtoinen-kotoutuminen>

Pohjola, R. 2016. Nuorten maahanmuuttajien kotoutuminen. Etnografinen tutkimus kotoutumisen haasteista, mahdollisuuksista ja toiveista. Yhteiskuntatieteen pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/50608/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201606273352.pdf>

Popova, K. 2019. Onnistumisia ja haasteita: TEKO-hankkeen kokonaisarviointi. Julkaisussa Yhteisötyö kahdensuuntaisessa kotoutumisessa – yhteisö, kohtaaminen ja osallisuus. 2016-2019. T. Kostainen, K. Popova, A., Metteri, M. Leppänen & M. Harju. PDF. Viitattu 4.4.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/117569/978-952-03-1262-6.pdf>

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Julkaisussa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Toim. A. Puusa & P. Juuti. Tallinna: Gaudeamus Oy. 9-19.

Pönni, J. 2013. Tavoitteena tutkinto – unelmana ura. Hyviä käytäntöjä ESR-rahoitteisista maahanmuuttajahankkeista ohjelmakaudella 2007–2013. Raportteja 85/2013. PDF. Viitattu 5.4.2021. https://www.doria-fi.ezproxy.jamk.fi:2443/bitstream/handle/10024/92659/Raportteja_85_2013.pdf

Ramboll Management Consulting. 2017. Yhteisöllinen vastuu ja yksilölliset työpolut (KYKY) -hankkeen arviointi. Loppuraportti. PDF. Viitattu 6.4.2021. https://kykynloppuraportti.files.wordpress.com/2017/10/kyky-hankkeen-arviointi_loppuraportti_300617.pdf

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallinto-tieteellisiin sovelluksiin. PDF. Viitattu 24.2.2021. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisu 62 /Julkisjohtaminen 4. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sanasto. 2021. Maahanmuuttoviraston verkkosivusto. Migri.fi. Viitattu 17.1.2021. https://migri.fi/sanasto#M_fi

Saukkonen, P. 2020. Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Julkaisussa Olemme muuttaneet – ja kotoudumme Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Toim. A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä. Helsinki: Väestöliitto. 63-69.

Selonteko kotouttamisen uudistamistarpeista. 2020. Työ- ja elinkeinoministeriö. ELY-keskuksen verkkosivusto. Viitattu 18-4-2021. https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/42956451/Selonteko_alueelliset_kuulemiset.pdf

Suhonen, R., Axelin, A. & Stolt, M. 2016. Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Julkaisussa Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Toim. M. Stolt, A. Axelin & R. Suhonen. Turku: Turun yliopisto. 7-19.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2016. Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019 ja valtioneuvoston periaatepäätös Valtion kotouttamisohjelmasta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 45/2016. PDF. Viitattu 30.1.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79075/TEMjul_45_2016_verkko.pdf

